

**ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI IŞIĞINDA
BİREYSEL BAŞVURU HAKKININ KÖTÜYE
KULLANILMASI YASAĞI**

*Prohibition of Abuse of The Right to Individual Application
in The Light of The Decisions of The Constitutional Court of The
Republic of Turkey*

Ali Erdem DOĞANOĞLU*

ÖZ

Türkiye’de 2010 yılında yapılan Anayasa Değişiklikleriyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmış, daha sonra çıkarılan 6216 sayılı Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde ise bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı hakkında düzenlemeler getirilmiştir. Anayasa Mahkemesi de çok sayıda bireysel başvuruyu hakkın kötüye kullanılması niteliğinde görmüş ve söz konusu hükümler kapsamında kararlar vermiştir. Çalışmada Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı konusundaki yaklaşımı, özellikle Mahkemenin hangi davranışları hakkın kötüye kullanılması niteliğinde saydığı, bu çerçevede hangi muhataplar hakkında ne tür yaptırımlar uyguladığı incelenmiş ve ilgili kararları temel hak ve özgürlüklerin korunması konusunda önem taşıyan çeşitli anayasal ilkeler açısından değerlendirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Bireysel Başvuru, Hakkın Kötüye Kullanılması, Anayasa Mahkemesi, Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağı

ABSTRACT

In Turkey, the right to individual application was recognized by Constitutional Amendments made in 2010; in the later issued Law no. 6216,

---

Makalenin geliş tarihi: 02.08.2018 **Makalenin kabul tarihi:** 12.11.2018

* Araştırma Görevlisi, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Anayasa Hukuku Anabilim Dalı.

and the Rules of Procedure of the Constitutional Court, regulations about the abuse of the right to individual application were introduced. The Constitutional Court has regarded a large number of applications as abusive within the scope of such provisions and made decisions accordingly. In this article the approach of the Constitutional Court to the prohibition of the abuse of individual application, in particular what kind of behaviors are regarded as abusive by the Court, and in this context, what kind of sanctions are imposed on the respondents by the Court are examined, and the decisions of the Court on this subject are evaluated in terms of the various constitutional principles on protection of fundamental rights and freedoms.

KEY WORDS: Individual Application, Abuse of Rights, Constitutional Court, Prohibition of Abuse of The Right to Individual Application

Giriş

07.05.2010 tarih ve 5982 sayılı Kanunla *Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında* yapılan değişiklikler kapsamında, “Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı” getirilmiş; 30.03.2011 tarih ve 6216 sayılı *Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun* 45 ve 51. 12.07.2012 tarih ve 28351 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan *Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü*nün 59 ve 84. maddeleri arasında bireysel başvuru hakkının kullanılmasına ilişkin çeşitli hükümlere yer verilmiştir. Bu kapsamda, 6216 sayılı Kanunun 51. ve İçtüzüğü’nün 83. maddesinde *başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı* ve bu yasağın ihlalinin hukuki sonuçları düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi 25.12.2012 tarihinden itibaren bireysel başvuruları karara bağlamaya başlamış ve yayınlanan kararlarında çok defa incelediği başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.¹

¹ Anayasa Mahkemesinin Bölümler ve Genel Kurul tarafından verilen bireysel başvuruya ilişkin kararları 6216 sayılı Kanunun 50. maddesinin (3) ve İçtüzüğü’nün 81. maddesinin (4) numaralı fıkrası çerçevesinde internet sitesinde (<http://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>) yayınlanmaktadır. 12.05.2018 tarihi itibariyle Anayasa Mahkemesinin internet sitesinde bireysel başvuruya ilişkin 4603 karar yayınlanmıştır, bunlardan 77’sinde hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği yönünde hüküm bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin internet sitesinde bireysel başvuruya ilişkin kararlar, “etiketlenen kavramlar” ve “metin içerisinde yer alan kelime” gibi girdiler aracılığı ile taranıp listelenebilmektedir. 20.02.2018 tarihine kadar karar taramaları için kullanılan elektronik sistem, etiketleme işleminin tüm kararları kapsayacak biçimde yapılmamış olması ve veri tabanındaki kararların tümünün “metin içinde arama yapılabilir nitelikte” olmaması nedenleriyle eksik sonuçlar vermekteydi. Bu nedenle çalışma kapsamında 15.02.2018 tarihine kadar internet

Bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına Kanun ve İçtüzük hükmüyle iki tür sonuç bağlanmıştır. Bunlardan biri bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğindeki başvuruların esas incelemesinin yapılmaması, yani bu tür başvurular kapsamında bir hak ihlali olup olmadığına değerlendirilmemesi, başvurunun doğrudan reddedilmesidir.² İkincisi ise başvuru hakkının kötüye kullanılması durumunda Anayasa Mahkemesi tarafından disiplin para cezasına hükmedilebilmesidir.³ Özellikle bu ikinci tür sonuç açısından hükmün kapsamının, yani hangi durumlarda bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığından söz edilebileceğinin asgari bir düzeyde öngörülebilir olması iki nedenle önemlidir. Birincisi cezai nitelikte sonuç bağlanan hükmün kapsamı kabul edilebilir düzeyde

---

sitesinde yayımlanan 4365 karar tek tek okunarak taranmıştır. 20.02.2018 tarihinde ise Anayasa Mahkemesi internet sitesinin bireysel başvuru kararlarının taranması için kullanılan bölümü ara yüzüyle birlikte tümüyle yenilenmiş ve değiştirilmiştir (<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/duyurular/detay/70.html>, Erişim Tarihi: 21.02.2018). Yeni sistem görüldüğü kadarıyla uygun girdilerle arama yapılması halinde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin kararlar yönünden doğru ve eksiksiz sonuçlar vermektedir. Gösterilen internet adresinden ulaşılabilen sistemde (Anayasa Mahkemesi Kararlar Bilgi Bankası, Bireysel Başvuru Kararları) “Filtreler” altında “İnceleme Sonuçları” kısmındaki “Sonuç:” başlığında “Başvurunun Reddi” seçeneği işaretlenerek arama yapıldığında büyük oranda (12.05.2018 tarihi itibarıyla 77/83) ilgili (Anayasa Mahkemesinin hakkın kötüye kullanılması niteliğinde gördüğü başvurulara ilişkin) kararlar sıralanmaktadır.

² Bu yönüyle “bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmaması” bireysel başvuru yolu kapsamındaki davalarda bir *olumsuz dava şartı* niteliğinde görülebilir. Buna göre davaya bakılabilmesi için başvurunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olmaması gerekir. Öyleyse bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı durumlarda verilecek karar, niteliği itibarıyla *usûlden ret* kararıdır. Bu nedenle bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali gerekçesiyle verilen ret kararları, ilgili olduğu uyuşmazlık açısından *maddi anlamda kesin hüküm* gücüne sahip değildir (Süha TANRIVER, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016, s. 622, 623, 984.). O halde aynı hukuki uyuşmazlığın tekrar bireysel başvuruya konu edilmesi teorik olarak mümkündür; ancak bir bireysel başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilmesi durumunda özellikle süre koşulu nedeniyle aynı hukuki uyuşmazlığın tekrar bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne götürülmesi gerçekte mümkün görünmemektedir.

³ Bu yönüyle genel olarak kurumun hukuki niteliği konusunda kapsamlı ve ayrıntılı tartışma ve değerlendirmeler için bkz.: Tahir MURATOĞLU, “Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 30-31, (2014) s. 77-147, özellikle 87 vd. Sözü edilen hukuki sonuçları düzenleyen Kanun ve İçtüzük hükmünde ayrıca “yargılama giderleri”nden söz edilmektedir. “Bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı” ile “yargılama giderleri” arasındaki ilişki hakkında bkz. aşağı. “**I. Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Pozitif Dayanakları**” başlığının altındaki ilgili açıklamalar.

öngörülebilir değilse, bu durum kendi başına *hukuki öngörülebilirlik* ve *hukuk devleti* ilkeleri açısından sorunlu sayılır. İkincisi kapsamın asgari bir düzeyde öngörülebilir olmadığı durumlarda kişiler ceza tehdidi nedeniyle bu yola başvurmaktan kaçınabilirler. Bu durum da *hak arama özgürlüğü* açısından hukuken kabul edilebilir değildir.

Hakkın kötüye kullanılması kavramının kapsamı açısından teorik düzeyde ortaya konabilecek belirsizlik, Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yaklaşımının saptanmasını zorunlu kılmaktadır. Sözü edilen belirsizlik, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamının belirlenmesi konusunda ulusal hukuk düzenindeki durumu kavramak açısından Anayasa Mahkemesi uygulamasını en önemli kaynak haline getirmektedir. İşte bu çalışmada Anayasa Mahkemesinin hangi durumlarda hangi davranışları bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde gördüğünün ortaya konması yoluyla bu konuda ulusal hukuk düzeninde asgari düzeyde öngörülebilirliğin sağlanmasına katkıda bulunulmaya ve Anayasa Mahkemesi uygulamasının *hukuki öngörülebilirlik* ve *hukuk devleti* ilkeleri ile *hak arama özgürlüğü* açısından değerlendirilmesine çalışılacaktır.

Baştan belirtilmelidir ki, Kanunla kabul edilen biçimi ve cezai nitelikteki sonuçları itibariyle bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı kurumu, anayasal bireysel başvuru hakkını açıkça sınırlamaktadır. Ancak söz konusu sınırlamanın kapsamı Kanun ve İctüzük hükümleri çerçevesinde belirgin değildir. Sınırlayıcı hükmün kapsamının belirsizliği, hükme bağlanan hukuki sonuçlar göz önünde bulundurulduğunda anayasa hukuku açısından tartışılmaya değer çeşitli sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

Bir defa, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını öngören düzenlemelerle ilgili yürütülebilecek tartışmaların başında bu düzenlemelerin Anayasaya uygunluğu sorunu gelmektedir. Ancak söz konusu düzenlemeler yürürlüktedir ve Anayasa Mahkemesi sıkça bu hükümler çerçevesinde kararlar vermektedir. Aynı Kanunun başka hükümleri daha önce iptal davası yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne getirilmiş olsa da bu kapsamda bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına ilişkin Kanun hükmünün iptali talep edilmemiştir.⁴ İptal davası süre koşuluna bağlandığından söz konusu düzenlemelerin artık bu yolla Mahkeme önüne götürülme ihtimali de yoktur. Ayrıca söz konusu hükümlerin yürürlükteki haliyle kabul edilmesini bir biçimde talep eden ve bu hükümleri uygulayan Mahkemenin bizzat kendisi

⁴ Bkz.: Anayasa Mahkemesi, E. 2011/59, K. 2012/34, K.T. 01.03.2012, R.G. 02.04.2013, 28606 (mük.).

olduğuna ve başka bir mahkemenin de söz konusu hükümleri uygulama ihtimali olmadığına göre, itiraz yoluyla da anayasaya uygunluk tartışmasının gündeme getirilmesi olası görünmemektedir.⁵ İşte bu pratik nedenlerle çalışmada Kanun ve İçtüzük hükümlerinin teorik düzeyde Anayasaya uygunluğunun tartışılması yerine Anayasa Mahkemesi kararlarında bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına bağlanan hukuki sonuçların hangi kapsamda uygulandığının araştırılması ve Anayasa Mahkemesi kararlarının ve bu kararlar ışığında saptanmaya çalışılacak yaklaşımın değerlendirilmesi tercih edilmiştir.

I. Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Pozitif Dayanakları

Türkiye’de bireysel başvuru hakkı ilk defa 2010 Anayasa Değişiklikleri kapsamında kabul edilmiş ve bir anayasal hak olarak tanınmıştır. Ancak 6216 sayılı Kanunun 51. maddesiyle “bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması” kurumu hakkında özel düzenleme getirilmiş ve bu kapsamda başvuru hakkının bir tür sınırından söz edilmiştir. Buna göre,

“(1) Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı tespit edilen başvuru sahipleri aleyhine, yargılama giderlerinin dışında, ayrıca ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilir.”

Bu hükme paralel olarak, Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü’nün 83. maddesinde “Başvuru hakkının kötüye kullanılması” başlığı altında şu düzenlemeye yer verilmiştir:

---

⁵ 6216 sayılı Kanun önerisini içeren tasarı metninin 51. maddesine göre “Bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığı saptanan başvuru sahiplerinin yargılama giderlerini ödemesine hükmedilir.” (T.C. Başbakanlık Kanun ve Kararlar Genel Müdürlüğü 11.01.2011 tarih ve B.02.0.KKG.0.10/101-248/161 numaralı yazısı eki Kanun Tasarısı s. 18. Erişim için: <http://www.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0993.pdf>, Erişim Tarihi: 08.03.2018). Tasarıya ilişkin Anayasa Komisyonu Raporuna göre hüküm Alt Komisyonca “Anayasa Mahkemesi yetkililerinin önerisiyle değiştirilmiş” ve Alt Komisyon ve Esas Komisyon tarafından değiştirilen biçimiyle kabul edilmiştir (“Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı ile Anayasa Komisyonu Raporu (1/993)”, S. Sayısı: 696, Dönem 23, Yasam Yılı 5, s.21, 43, 65. Erişim için: <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss696.pdf>, Erişim Tarihi: 08.03.2018). Daha sonra hüküm TBMM Genel Kurulundan Komisyon tarafından kabul edilen şekliyle geçmiş ve kanunlaşmıştır (82’nci Birleşim 24 Mart 2011 Perşembe, Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 97, Yasama Yılı 5, s. 56-59. Erişim için: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=20901&P5=B&PAGE1=56&PAGE2=59, Erişim tarihi: 08.03.2018).

“(1) Başvurucunun istismar edici, yanıltıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi hâlinde başvuru reddedilir ve yargılama giderleri dışında, ilgilinin ikibin Türk Lirasından fazla olmamak üzere disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir.”

Bu düzenlemeler çerçevesinde ortaya çıkan tabloya göre bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasının biri diğerine bağlı iki tür hukuki sonucu vardır. Bunlardan ilki, Mahkeme tarafından başvuru hakkının kötüye kullanıldığının belirlenmesi durumunda başvurunun reddedilecek, ikincisi ise başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle başvuru aleyhine en çok iki bin Türk lirası olmak üzere disiplin para cezasına hükmedilebilecek olmasıdır.

Hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin Kanun ve İçtüzük hükümlerinde “yargılama giderleri”nden de söz edilmektedir. Daha önce 6216 sayılı Kanunun teklif metninde disiplin para cezasından söz edilmeyip, hakkın kötüye kullanılması durumunda başvurucunun yargılama giderlerini ödemesine hükmedileceğinin öngörüldüğüne değinilmişti.⁶ Bu çerçevede hakkın kötüye kullanılması durumunda, söz konusu yaptırımlardan başka bir de başvuru aleyhine yargılama giderlerine hükmedileceğinin düzenlendiği düşünülebilir. Bu fikir tartışılmaya değerdir ve makul de görülebilir. Ancak, bu fikir etrafında yürütülebilecek tartışma, doğrudan daha genel ve kapsayıcı bir konu olarak “bireysel başvuruda yargılama giderleri”ne ilişkindir. Bu türden bir tartışma ise çalışmanın kapsamını aşmaktadır. Çalışma kapsamında yürütülen inceleme ve araştırma ışığında şu kadarı söylenebilir ki, yürürlükteki biçimiyle Kanun ve İçtüzük hükmünde “yargılama giderlerinin dışında” ifadesine yer verilerek, yargılama giderlerinden kimin sorumlu tutulacağı sorunu tümüyle hakkın kötüye kullanılması yasağı konusunun dışında tutulmuştur. Buna göre yargılama giderlerinden kimin sorumlu tutulacağı genel hükümler çerçevesinde belirlenecektir.⁷ Bir bireysel

⁶ Bkz. yuk. dn. 5.

⁷ 6216 sayılı Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğünde yargılama giderlerinden sorumluluğa ilişkin doğrudan bir düzenleme getirilmemiştir. Kanunun 45. maddesinin (7) numaralı fıkrasına ve İçtüzüğün 84. maddesine göre Kanun ve İçtüzükte bireysel başvuruya ilişkin “hüküm bulunmayan hallerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri” uygulanır. Bu nedenle, yargılama giderlerine ilişkin konularda da genel olarak usul kanunlarının hükümleri bireysel başvurunun niteliğine uygunluk ölçütüyle değerlendirildikten sonra uygulanacaktır. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin uyuşmazlıklarda 12.01.2011 tarihli ve 6100 sayılı *Hukuk Muhakemeleri Kanununun* ilgili hükümlerine dayanarak karar verdiği görülmektedir. Örn. bkz.: 2013/6297, V. Hüküm C.; 2014/15824, V. Hüküm B-3.

başvuruda hakkın kötüye kullanılması yasağı konusunda verilen karar doğrudan ve kendiliğinden yargılama giderleri ile ilgili bir sonuç doğurmaz. Çoğunlukla hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği durumlarda yargılama giderleri de yasağı ihlal eden başvuru üzerinde bırakılmaktadır. Ancak bu, hakkın kötüye kullanılmasının doğrudan ve zorunlu bir sonucu olarak değil, hakkın kötüye kullanılması nedeniyle başvurunun başvuru aleyhine karara bağlanmasının yargılama giderleri konusundaki genel hükümler gereği ortaya çıkardığı bir sonuç olarak gerçekleşmektedir. Oysa her durumda yargılama giderleri dava aleyhine sonuçlanan tarafa yüklenmeyebilir, usul kanunlarında çeşitli istisnalar da mevcuttur. Anayasa Mahkemesinin hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin kararlarında yargılama giderleri konusunda kurduğu hükümlerdeki düzensizlik de bu tespiti kanıtlar niteliktedir. Mahkeme hakkın kötüye kullanılması durumunda çoğunlukla yargılama giderlerinin de başvuru üzerinde bırakılmasına hükmetmektedir. Ancak Mahkemenin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına aykırılık saptayıp yargılama giderlerine ilişkin hüküm vermediği kararları da mevcuttur.⁸ Yine Mahkeme, hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde gördüğü ve sonucunda vekile disiplin para cezası verdiği kimi başvurularda yargılama giderlerinin başvuru üzerinde bırakılmasına karar verirken,⁹ kimisinde de doğrudan vekili yargılama giderlerinden de sorumlu tutmuştur.¹⁰

Hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin Kanun ve İçtüzük hükmü kapsamında üzerinde durulması gereken iki önemli husus daha bulunmaktadır. Birincisi, Kanun hükmü bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması durumunda başvurunun reddedileceğini açıkça göstermemiştir. Ancak dürüstlük kuralının bir unsuru olarak hakkın kötüye kullanılması yasağının *genel bir ilke niteliğinde* kabul edildiği göz önünde bulundurulduğunda, 6216 sayılı Kanunda bu sonuç açıkça gösterilmiş olmasa

⁸ Örn. 2014/11644, V. Hüküm; 2013/8660, bütünüyle V. Hüküm ve özellikle V. Hüküm D (Başvuru Hasan Şimbi hakkında.); 2013/6145, V. Hüküm; 2013/6145, V. Hüküm.

⁹ 2013/7710, V. Hüküm E; 2014/3930, V. Hüküm C; 2014/3930, V. Hüküm C; 2014/3567, V. Hüküm B; 2014/1999, V. Hüküm B; 2014/9850, V. Hüküm D; 2014/2985, V. Hüküm F; 2014/14611, V. Hüküm F; 2014/9745, V. Hüküm F; 2014/15360, V. Hüküm D; 2014/20407, V. Hüküm B; 2014/20409, V. Hüküm B; 2014/17970, V. Hüküm E-1; 2014/19446, V. Hüküm F; 2014/17989, V. Hüküm F-1; 2014/9843, V. Hüküm E; 2015/3238, V. Hüküm B; 2015/3240, V. Hüküm B; 2015/3243, V. Hüküm B; 2015/3356, V. Hüküm B; 2014/17825, V. Hüküm B; 2015/3237, V. Hüküm B; 2015/3354, V. Hüküm B; 2015/3359, V. Hüküm B; 2014/18155, V. Hüküm B; 2014/18156, V. Hüküm B; 2014/18159, V. Hüküm B; 2014/17738, V. Hüküm C; 2014/12095, V. Hüküm E.

¹⁰ 2014/491, V. Hüküm E-2; 2014/16958, V. Hüküm C; 2014/16979, V. Hüküm C; 2014/16964, V. Hüküm C.

bile kötüye kullanmanın hukukça korunmayacağı ve dolayısıyla bu türden başvuruların reddedileceği sonucuna varılmalıdır.¹¹ Ayrıca benzer biçimde, hakkın kötüye kullanılması yasağı anayasa hukuku açısından anayasal bireysel başvuru hakkının *nesnel sınırı* niteliğinde sayılabilir.¹² Buna göre, bireysel başvuru hakkı herhangi başka bir hukuk kuralına bağlı olmaksızın kendiliğinden kötüye kullanma yasağı ile sınırlıdır. Öyleyse başvuru hakkının kötüye kullanılması durumunda başvurunun reddedilebilmesi için ret sonucunun Kanunda açıkça gösterilmesi gerekmez. Açıklanan nedenlerle kötüye kullanma yasağına ilişkin kanunda hiç hüküm olmasaydı dahi aynı sonuca varılabilirdi.

Yine bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılamayacağı usûl hukuku açısından dava konusu ile ilgili bir dava şartı olarak *hukuki yarar* kavramı kapsamında da değerlendirilebilir. Buna göre dava hakkı ancak dürüstlük kuralına uygun olarak kullanılabilir bir haktır. Hakkın kötüye kullanılması durumunda *hukukten korunmaya değer bir yararın* bulunduğundan söz edilemez ve bu durumlarda hukuki yarar yokluğu nedeniyle dava usûlden reddedilir.¹³

Öte yandan ret sonucunu İtüzük açıkça göstermiştir. Sözü edilen nedenlerle, Kanunda davanın reddedilebileceğine ilişkin herhangi bir hüküm bulunmaması karşısında İtüzük hükmünün, bu yönüyle yenilik doğurucu değil, hukuki durumu açıklayıcı nitelikte olduğu kabul edilmelidir. İtüzük hükmünün bu şekilde durumu açıklığa kavuşturması, bu konuda usûl hukukuna ilişkin genel kavram ve kurumların anayasa yargısı çerçevesinde nasıl uygulanacağına ilişkin ortaya çıkabilecek tereddüt ve belirsizlikleri gidermeye elverişli olması nedeniyle olumludur. Örneğin Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin ilk kararlarında kötüye kullanmanın konusuyla ilişkilendirerek bir “düşme” ya da “kabul edilemezlik” nedeni saptamış ve bu gerekçelerle *düşme* ya da *kabul edilemezlik* kararı vererek yargılamayı sonlandırmıştır. Bu kapsamda, S Ö.

¹¹ Bkz. dn. 19 ve 20.

¹² Fazıl SAĞLAM, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 506, S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:4, Ankara 1982, s.47-53; Daha genel bir düzeyde hakkın kötüye kullanılmasının *hakkın sınırlarını aşmak* niteliğinde olduğuna ilişkin bir kanaat için bkz.: J. E. SCHOLTENS, “Abuse of Rights”, *The South African Law Journal*, Vol. 75, Issue 1, 1958, s. 49; *Hakkın kötüye kullanılmasının hakkın sınırlarını aşan kullanımdan farklı bir kavram olduğuna* yönünde bir görüş için bkz.: D. J. DEVINE, “Some Comparative Aspects of Doctrine of Abuse of Rights”, *Acta Juridica*, Vol. 64 Issue 6, 1964, s. 148.

¹³ TANRIVER, s. 455, 456.

Başvurusuna ve Ramazan Ay ve Diğerleri Başvurusuna ilişkin kararlarında Mahkeme para cezasıyla birlikte başvurunun *düşmesine* karar vermiştir.¹⁴ Mahkeme *Abdurrehman Uray Başvurusu ve Kemal Toraman ve Diğerleri Başvurusuna* ilişkin kararlarında da yine kötüye kullanmanın konusuyla ilişkilendirerek bir kabul edilebilirlik koşulunun sağlanmadığı sonucuna varmış ve *kabul edilemezlik* yönünde hüküm kurmuştur.¹⁵ Oysa Mahkeme, bu arada konuya ilişkin pozitif hukuk kurallarında herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen daha sonraki diğer tüm kararlarında *kabul edilemezlik* veya *düşme* kararı vermeyip başvuruları doğrudan *reddetmiştir*. Bu örnekler de göstermektedir ki usüle ilişkin konularda çeşitli tereddüt ve belirsizlikler yaşanmakta ve açık düzenlemeler bu tereddüt ve belirsizlikleri giderici işlev görebilmektedir. Söz konusu İçtüzük düzenlemesi bu nedenle de anlamlıdır.

İkinci olarak, Kanun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması durumunda Anayasa Mahkemesine disiplin para cezasına hükmetme yetkisi vermiştir. Bu çerçevede Kanun hükmüne göre Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde gördüğü her başvuruya ilgili ceza vermek zorunda değildir, para cezası verip vermeme konusunda Mahkemenin takdir yetkisi vardır. Oysa İçtüzük “ *disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilir*” ifadelerini kullanarak hakkın kötüye kullanılması durumunda zorunlu olarak disiplin para cezası da verileceği yönünde bir hüküm ortaya koymuş görünmektedir. Sırf İçtüzük hükmünde yer alan söz konusu ifadeden hareketle İçtüzüğün Kanunun öngördüğü takdir yetkisini ortadan kaldırdığını iddia etmek güçse de, İçtüzük hükmünü kendi yazan Anayasa Mahkemesinin neredeyse istisnasız bir biçimde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığını saptadığı durumlarda disiplin para cezasına da hükmettiği görülmektedir.¹⁶ İçtüzük hükmünün Kanunun Anayasa Mahkemesine ceza verip vermeme konusunda tanıdığı takdir yetkisini kaldırmak amacıyla değil, başka bir nedenle, büyük olasılıkla dikkatsizlik veya özensizlikle sözü edilen biçimde yazıldığı düşünülebilir. Bu nedenlerle yürürlükteki hukuk açısından halen Anayasa Mahkemesinin ceza verip vermeme konusunda takdir yetkisine sahip olduğu sonucuna varmak gerekir.

¹⁴ 2013/7087, 2013/7784.

¹⁵ 2013/6140, 2013/1761.

¹⁶ Bunun Mahkemenin bugüne kadar verdiği konuyla ilgili kararlar arasındaki tek istisnası *Mehmet Denk ve Diğerleri Başvurusuna* ilişkin karardır. Bu kararda Mahkeme, hakkını kötüye kullandığı sonucuna vardığı başvurucu karar tarihinde ölmüş olduğundan, disiplin para cezasına hükmetmeyi gerekli görmediğini belirtmiştir. 2013/6264, p.45.

II. Genel Olarak Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Konu Bakımından Kapsamı

6216 Sayılı Kanun bir başvurunun “açıkça hakkının kötüye kullanılması” niteliğinde olması durumunda Mahkemeye yaptırım uygulama yetkisi vermiş, bunun dışında hangi durumlarda bir hakkın açıkça kötüye kullanıldığının hangi ölçütler ışığında saptanacağı ile ilgili bir düzenleme getirmemiştir. Burada Kanunun, öngördüğü düzenleme itibariyle “hakkın kötüye kullanılması” niteliğinde sayılabilecek her tür başvuru için değil, sadece bu niteliğin “açık” olduğu durumlara özgü bir yaptırım uygulama yetkisi tanıdığı düşünülebilirse de, bu belirlemenin kapsam tespiti açısından bir katkı sunduğu son derece şüphelidir.¹⁷ Bu ifadenin en çok söz konusu hükme dayanarak karar verecek makamlara önlerindeki bir olayın hüküm kapsamında sayılıp sayılmayacağını belirlerken ihlalin ağırlığını gözetmeleri ve asgari bir düzeyi aşmayan hukuka aykırılıkları hüküm kapsamında saymamaları gerektiği yönünde bir yol gösterdiği savunulabilir. Oysa asıl sorun ihlalin ağırlığı konusunda gözetilecek asgari düzeyin nasıl belirleneceğidir.

Kanunda bir başvurunun ne zaman “hakkın kötüye kullanılması” niteliğinde sayılacağına ilişkin herhangi bir belirleme yoksa da İtüzük “başvurucunun istismar edici, yanılıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla bireysel başvuru hakkını açıkça kötüye kullandığının tespit edilmesi”nden söz etmektedir. Bu noktada İtüzük hükmünün içerdiği “istismar edici” ve “yanılıcı davranış” ifadelerinden yararlanılabileceği düşünülebilir. Ancak hem “istismar edici” ve “yanılıcı” kavramlarının belirsizliği hem de “benzeri nitelikteki davranışların” da hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağına ilişkin ibare karşısında, İtüzük hükmünün de bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasının kapsamını belirleme konusunda sadece çok sınırlı bir işlev görebileceği söylenebilir.¹⁸ Bu nedenlerle hangi durumlarda bir başvurunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağını belirleyebilmek ve bu çerçevede öngörebilmek için başka verilere ihtiyaç vardır.

¹⁷ “Açıkça” ifadesi hakkın kötüye kullanılmasının hukuk tarafından korunmayacağını daha genel bir düzeyde gösteren medeni kanunlarda da yer almaktadır. Örn. bkz.: 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı *Türk Medeni Kanunu* ve dn.19. Kaynak *İsviçre Medeni Kanunu* hakkında ayrıca bkz.: Şener AKYOL, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasağı*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995, s. 19, 20.

¹⁸ Nazmiye GÜVEYİ, *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Aşaması*, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2015, s. 123.

Hakkın kötüye kullanılması yasağı, ağırlıklı olarak özel hukukta gündeme gelen ve pozitif dayanağını medeni kanunlarda bulan bir kurumdur.¹⁹ Ancak bu kurumun tüm hukuk sistemi için geçerli *genel bir ilke* niteliğinde olduğu kabul edilmektedir.²⁰ Bu konuda getirilen hukuk kurallarında hakkın kötüye kullanılmasının “yasaklandığına” ya da “hukuka aykırı sayılacağına” değinilmekte ve ihlalin hukuki sonucu gösterilmektedir. Kurumun içeriği ve kapsamı, başka bir ifadeyle yasağın norm alanı ise doktrinde yapılan açıklamalar ve ağırlıklı olarak mahkeme kararları ile belirlenmektedir.²¹ Öte yandan bu konudaki doktrin de özellikle kapsam konusunu, yani hangi durumlarda bir hakkın kötüye kullanıldığından söz edilebileceğini, asıl olarak mahkeme kararlarına atıfla ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu nedenlerle doktrinde bu konuda yapılan açıklamalara, genel bir çerçeve çizmek amacıyla kısaca değinmek çalışmanın kapsamı açısından yeterli olacaktır.

Hakkın kötüye kullanılması, doktrinde genel olarak iki farklı esasa dayandırılmaktadır. *Sübjektif esasa* göre, hakkın kötüye kullanılmasından söz edilebilmesi için hakkı kullananın, hakkı kullanırken belirli türden bir amaç güdüyor olması gerekir. Bu amaç ise başkasına zarar vermektir.²² Yani sübjektif anlayış, hak sahibinin sübjektif amacını göz önünde bulundurur. *Objektif esasa* göre ise hakkın kötüye kullanıldığından söz edilebilmesi için dürüstlük kuralına aykırı davranılmış ve hakkın tanınmasındaki amaç dışında kullanılmış olması gerekir.²³ Objektif anlayış savunucuları bu amacın ne türden bir amaç olması gerektiğine ilişkin ortaya attıkları görüşlere göre birbirinden ayrılmaktadır. Objektif anlayışı benimseyenlerin ortak noktası,

¹⁹ Yürürlükte bulunan 22.11.2001 tarih ve 4721 sayılı *Türk Medeni Kanununun “I. Dürüst Davranma”* başlıklı 2. maddesinin ikinci fıkrasında “*Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.*” denilmektedir. Kurumun yargı kararlarıyla ortaya çıkıp etkinlik kazandığına ilişkin ayrıntılı bir çalışma için bkz.: Julio CUETO-RUA, “Abuse of Rights”, *Luisiana Law Review*, Vol. 35, 1975.

²⁰ Jale G. AKİPEK, Turgut AKINTÜRK, *Türk Medeni Hukuku 1. Cilt –Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku-*, 5. Baskı, İstanbul 2004, s. 187; AKYOL, Önsöz, s. 5, 19, 21,23; Agnes JUHASZ, “Abuse of Right within the Civil Law and Beyond”, *Law Series of the Annals of the West University of Timisoara*, Vol. 2016, Issue 1, 2016, s. 6; Michael BYERS, “Abuse of Rights: An Old Principle, A New Age”, *McGill Law Journal*, Vol. 47, s. 431.

²¹ CUETO-RUA, s. 985.

²² AKİPEK-AKINTÜRK, s. 191; CUETO-RUA, s. 978, 985, 991; Joseph M. PERILLO, “Abuse of Rights: A Pervasive Legal Concept”, *Pacific Law Journal*, Vol. 27, 1995, s. 47; H. C. CUTTERIDGE, “Abuse of Rights”, *The Cambridge Law Journal*, Vol. 5, Issue 1, 1933, s. 25-26; DEVINE, s. 148, 149; Nicolae GRADINARU, “Abuse of Rights”, *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, Volume 4(2), 2012, s. 1014.

²³ AKYOL, s.21; CUETO-RUA, s. 1000-1003; PERILLO, s. 47; H. C. CUTTERIDGE, 26-27.

hakkın kötüye kullanılmasının hak sahibinin kişisel amacına (sübjektif niyetine) bakılarak belirlenemeyeceğini kabul etmeleridir.²⁴ Objektif ve sübjektif esaslar birlikte de değerlendirilebilmektedir.²⁵

Objektif ve sübjektif anlayış birlikte değerlendirildiğinde, teorik düzeyde, bir hakkın kötüye kullanılmasından söz edilebilmesi için, o hakkın hukuken öngörülen, tanınması ve korunması yoluyla sağlanmasına hizmet edilen belirli amaç veya amaçların dışında, hukuka aykırı bir amacın gerçekteştirilmesi için kullanılması gerekir. Bu amacın niteliğine ilişkin yapılabilecek tek soyut belirleme hukuka aykırı olmasıdır. Bunun ötesinde, yasaklanan amaçların pozitif düzenlemelerle önceden belirlenebileceği söylenebilir. Ancak böyle bir belirlemenin yapılmadığı durumlarda, karar vermeye yetkili mahkemeler, önlerindeki olayın ilgili olduğu alanın niteliğine ve somut olayın özelliklerine göre bu noktada bir tutum sergileyecektir.

Öyleyse, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiğinden söz edilebilmesi için, bireysel başvuru yapılması yoluyla kapsamdaki bir temel hakka dayanan meşru bir talebin yerine getirilmesinin istenmesi değil, hukuka aykırı bir amacın güdülmüş olması gerekir. Bunun hangi durumlarda söz konusu olabileceği ve sözü edilen türden amacın başka ne tür nitelikler taşıması gerektiği mahkeme kararlarıyla belirlenecektir.

O halde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması kurumunun içeriğinin belirlenmesi bakımından yine en çok mahkeme kararlarından elde edilecek verilerden yararlanılabilir. şimdi burada konunun genel çerçevesi hakkında fikir verebilecek nitelikte olmaları nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Alman Federal Anayasa Mahkemesi uygulamasına kısaca değinilecek, ardından Anayasa Mahkemesinin konu hakkındaki kararları ayrıntılı olarak incelenecektir. Ancak dikkat edilmelidir ki çalışma kapsamında ayrı mahkemelerin kararlarıyla ilgili birbirleriyle karşılaştırma ya da kıyas yapılmayacaktır. Özellikle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yargılamasında hakkın kötüye kullanılmasına cezai bir sonuç bağlanmış olmaması, kurumun sadece *kabul edilebilirlik* incelemesi kapsamında değerlendirilebilecek bir ölçüt sayılması nedeniyle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasıyla ikisi arasında açık ve önemli

²⁴ AKİPEK-AKINTÜRK, s. 192, 193.

²⁵ Örn. bkz. AKİPEK-AKINTÜRK, s. 193, 194; Örneğin ADAL kötüye kullanmanın çeşitli farklı durumlarda gerçekteşebileceğini ifade ederken temel tanımlamada “zarar verme amacı”ndan söz etmektedir (Erhan ADAL, *Hukukun Temel İlkeleri*, Marmara Üniversitesi Yayını No: 428, İstanbul 1985, s. 227, 228).

bir fark ortaya çıkmakta, özellikle bu fark, karşılaştırma veya kıyas imkanlarını yanıltıcı olma riskiyle karşı karşıya bırakmaktadır.²⁶

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasında hakların korunması değil, *siyasi propaganda*, *hakaret* ve *yanıltma* amaçlarıyla yapılan başvurular hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılmaktadır. Mahkeme, sırf siyasi propaganda yapmak, devlete karşı baskı oluşturmak, devleti taciz ve rahatsız etmek, mahkeme üyelerini rahatsız etmek ve bilerek yanlış bilgi vermek yoluyla mahkemeyi yanıltmak amaçlarıyla yapılan başvurularda hakkın kötüye kullanılması nedeniyle kabul edilemezlik kararları vermiştir.²⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasında Mahkemenin işlevini yerine getirmesine engel nitelikteki, gereksiz iş yükü oluşturan ve dayanaktan yoksun üst üste başvuruların da bu kapsamda değerlendirildiği ifade edilmektedir.²⁸ Yine hakaret edici dil kullanmak yoluyla yapılan, amaçtan ve içerikten yoksun başvurularla, dostane çözüm sürecini gizli tutma yükümlülüğünü ihlal edici nitelikteki başvurular kötüye kullanma kapsamında sayılmıştır. Gerçek olmayan olaylara dayanılması, sahte kimlik ya da sahte belge kullanılması, davanın görülmesi konusunda esaslı bilgilerin verilmemesi ve davanın görülmesi sürecinde yaşanan yeni ve önemli

²⁶ Oysa Anayasa Mahkemesi, kararlarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kötüye kullanma saptadığı kararlarına göndermelerde bulunmaktadır (Örn.: 2013/6297, p. 38; 2013/7087, p. 29). Burada asıl sorun Anayasa Mahkemesinin bu yolla kötüye kullanma yasağının kapsamını genişletmesidir. Sözü edilen fark tam da bu noktada önem taşımakta ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi uygulamasının Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu için örnek alınmasını hatalı hale getirmektedir (Aksi görüş için bkz.: Hüseyin EKİNCİ, "Kabul Edilebilirlik Kriterleri", içinde *Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, Editör: Musa SAĞLAM, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara 2013, s. 161.). İç hukukta bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına cezai sonuç bağlanmış olması, kapsamı belirsiz hükmün uygulama alanının olabildiğince dar tutulmasını gerektirmektedir. Oysa Anayasa Mahkemesi, varlığını saptadığı durumda sadece kabul edilemezlik kararı veren Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarını kendisi kötüye kullanmanın bulunduğu yönünde cezai sonuçları olan hükümler verirken kullandığı gerekçeleri arasına koymaktadır.

²⁷ A. Şeref GÖZÜBÜYÜK - Feyyaz GÖLCÜKLÜ, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi*, 11. Ek Protokola Göre Hazırlanıp Genişletilmiş 11. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2016, s. 106, 107, 108; Yasemin ÖZDEK, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye -AİHS Sistemi, AİHM Kararlarında Türkiye-*, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını, Ankara 2004, s. 61; Özcan ÖZBEY, *Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı*, Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013, s. 459, 460.

²⁸ Tolga ŞİRİN, *Türkiye'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme*, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013, s. 598.

sayılabilecek gelişmelerin bildirilmemesi de kötüye kullanma niteliğinde görülmüştür.²⁹

Almanya Federal Anayasa Mahkemesi Kanununun 34. maddesiyle, Alman Federal Anayasa Mahkemesine Mahkeme önündeki başvurular kapsamında hakkın kötüye kullanılması durumunda para cezası verme yetkisi tanınmıştır.³⁰ Bu düzenlemeye göre hakların kötüye kullanıldığını tespit ettiği durumlarda Mahkeme 2600 avroya kadar para cezası verebilir.³¹ Almanya Federal Anayasa Mahkemesi hakkın kötüye kullanılıp kullanılmadığını tespit ederken, başvurunun kabul edilmeyeceğinin baştan kesinlikle belli ve bu türden başvuruların Mahkemenin olağan işlevini yerine getirmesine engel nitelikte olup olmadığına bakmaktadır. Başvuru hakkının kötüye kullanılmasının hukuki sonucunun bir cezai yaptırım olması nedeniyle kusurluluk incelemesi de yapan Mahkeme, ceza hukukuna ilişkin diğer koşullarla birlikte, bu iki koşulun bir arada bulunduğu durumlarda başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varmaktadır. Örneğın Mahkeme daha önceden reddedilmiş bir başvuru ile aynı konuda ve aynı gerekçelerle yapılan başvuruları bu nitelikte görebilmektedir.³²

III. Anayasa Mahkemesinin Yaklaşımı

A. Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Kapsamı Konusundaki Genel Yaklaşımı

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru yolu kapsamında ilk kararını 25.12.2012 tarihinde vermiş ve 18.09.2014 tarihine kadar verdiği kararların hiçbirinde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına ilişkin değerlendirmede bulunmamıştır. Mahkeme ilk defa *S. Ö. Başvurusu* kapsamında bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varıp yargılamayı sonlandırmış ve başvurucu aleyhine para cezasına hükmetmiştir.³³ Bu kararında Mahkeme öncelikle hakkın kötüye kullanılması

²⁹ Ergin ERGÜL, *Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Uygulaması*, Yargı Yayınevi, Ankara 2012, s. 105-106.

³⁰ İspanya’da da bireysel başvuruda hakkın kötüye kullanılması yaptırıma bağlanmıştır. (Selin ESEN, “İspanya’da Bireysel Başvuru Yolu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S.4 (2003), s. 265.)

³¹ *Act on the Federal Constitutional Court (Bundesverfassungsgerichtsgesetz – BVerfGG)*, http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/EN/Gesetze/BVerfGG.pdf?__blob=publicationFile&v=5, Erişim Tarihi: 01.03.2018.

³² ŞİRİN, s. 597.

³³ Mahkeme bu kararında, düşme nedenleriyle kötüye kullanmanın konusunu ilişkilendirerek “ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması” gerekçesiyle başvurunun düşmesine karar vermiştir (2013/7087, p.25.). Mahkeme benzer bir muhakemeyi *Abdurrahman Uray Başvurusuna* ilişkin kararında da yapmış, kötüye kullanma ile kabul edilemezlik koşullarını

konusundaki genel yaklaşımını ortaya koymuş, ardından bireysel başvuru kapsamında hangi durumların hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağını göstermiştir.

Anayasa Mahkemesi söz konusu kararında kaynak Kanun ve İçtüzük hükmünü gösterdikten sonra şu ifadelerle yer vermiştir:

“İlgili düzenleme vasıtasıyla, genel hukuk teorisinde bir kamu düzeni kuralı olarak ele alınan ve genel olarak bir hakkın açıkça öngörüldüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılmasının hukuk düzenince himaye edilmeyeceğini ifade eden hakkın kötüye kullanılmasının, bireysel başvuru alanında özel olarak ele alındığı görülmektedir. Bu bağlamda bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı olan ve Mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışların, başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmesi mümkündür.”³⁴

Mahkeme burada iki tür davranışın hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılabileceğini ifade etmektedir. Buna göre “bireysel başvuru usulünün amacına açıkça aykırı” davranışlarla “Mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen” davranışlar hakkın kötüye kullanılması olarak değerlendirilebilir. Olası davranışların niteliğine ilişkin bu belirlemeler ışığında Mahkeme, kararında devamla hangi davranışların bu niteliklerde sayılacağını göstermiştir. Buna göre,

“Bu kapsamda özellikle, Mahkemeyi yanıltmak amacıyla kasten gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması, başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması ile söz konusu başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak

---

ilişkilendirerek “kişi yönünden yetkisizlik” gerekçesiyle kabul edilemezlik kararı vermiştir (2013/6140, p. 32.). Mahkeme aynı türden muhakeme yapmayı iki kararında daha sürdürmüş, ancak daha sonraki kararlarında bundan vazgeçerek kötüye kullanma saptadığı durumlarda doğrudan ret kararı vermeyi tercih etmiştir (Söz konusu iki karar için bkz.: 2013/1761, 2013/7784.).

³⁴ 2013/7087, p.28.

surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması durumunda, başvuru hakkının kötüye kullanıldığı kabul edilebilecektir."³⁵

Mahkeme, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması konusunda ortaya koyduğu ve daha sonra verdiği ilgili tüm kararlarında açık göndermelerle tekrarladığı söz konusu yaklaşımında aşamalı bir muhakeme yapmaktadır. Mahkeme ilk önce genel olarak hangi durumda bir hakkın kötüye kullanıldığından söz edilebileceğini belirtmiştir. Buna göre, açıkça öngördüğü amaç dışında ve başkalarını zarara sokacak şekilde kullanılması durumunda bir hakkın kötüye kullanıldığından söz edilebilir. Mahkeme hemen ardından bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığından hangi nitelikte davranışların sergilenmesi durumunda söz edileceğini belirtmiş ve bir önceki adımda genel düzeyde yaptığı belirlemeyi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı kapsamında somutlaştırmaya çalışmıştır. Buna göre, 1) Bireysel başvurunun amacına açıkça aykırı, 2) Mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyen davranışlar bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde sayılacaktır. Bunların ardından Mahkeme kapsama ilişkin muhakemesini bir düzey daha ileri götürmüş ve hangi davranışların *bireysel başvurunun amacına aykırı* ya da *Mahkemenin başvuruyu gereği gibi değerlendirmesini engelleyici* ve dolayısıyla bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görüleceğini tek tek sayma yoluna gitmiştir.³⁶ Mahkeme bu çerçevede altı farklı davranıştan söz etmiştir: 1) Mahkemeyi yanıltmak amacıyla kasten gerçek olmayan maddi olaylara dayanılması, 2) Mahkemeyi yanıltmak amacıyla kasten gerçek olmayan bilgi ve belge sunulması, 3) Başvurunun değerlendirilmesi konusunda esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi, 4) Başvurunun değerlendirilmesi sürecinde gerçekleşen ve başvurunun değerlendirilmesini etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Mahkemenin bilgilendirilmemesi yoluyla başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi, 5) Medeni ve meşru eleştiri sınırlarını aşan ve bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak nitelikte hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslubun kullanılması, 6) Bireysel başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ve ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması.

Mahkemenin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması konusunda karar verirken öncelikle bu konuda genel yaklaşımını ortaya koyması, bu çerçevede kurumun kapsamının belirlenmesi açısından işlev görebilecek sonuçlara ulaşım bunları açıklaması ilkesel olarak anlamlıdır. Çünkü daha

³⁵ 2013/7087, p.29.

³⁶ Bu saymanın sınırlı olup olmadığı üzerinde aşağıda durulacaktır.

önce de belirtildiği gibi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı ve özellikle bu yasağın ihlalinin cezai nitelikte yaptırımla karşılanması, kurumun kapsamının belirlenmesi sorununu gündeme getirmektedir. Mahkemenin bu konuda verdiği ilk kararıyla bu sorunun çözülebilmesi için kullanılacak ölçütler koyması yerindedir. Ancak Mahkemenin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamı konusunda belirlediği ölçütlerin ve bu ölçütleri gösterirken kullandığı ifadelerin sözü edilen amacı gerçekleştirmeye elverişli olup olmadığı şüphelidir. Mahkeme bu çerçevede hangi davranışların sergilenmesi durumunda bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edilmiş sayılacağını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Oysa bu amaçla ihlal niteliğinde gördüğü davranışları sayarken halen kapsamı önceden belirlenebilir ve sınırlı davranış biçimlerinden değil, belirsiz sayı ve türden davranışın taşıdığı soyut olarak kolaylıkla iddia edilebilecek birtakım niteliklerden söz etmektedir. Bu nedenlerle Mahkemenin içtihadıyla bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamını öngörülebilir bir düzeyde belirli hale getirdiğini iddia etmek güçtür.

Mahkemenin ihlal niteliğindeki davranışları gösterirken yaptığı saymanın sınırlı olup olmadığı önceleri belli değildi. Mahkeme konu hakkında verdiği ilk kararlarında içtihadını buraya kadar aktarıldığı biçimiyle ortaya koymuş ve bu haliyle ihlal edici davranışları sınırlı olarak saydığı yönünde bir izlenim uyandırmıştır. Her ne kadar 6216 sayılı Kanunun hükmünün “başvuru hakkının kötüye kullanılması”ndan söz edip kavramın kapsamı konusunda herhangi bir belirlemede bulunmaması ve İçtüzük hükmünün “*ve benzeri nitelikteki davranışlar*” ibaresini içermesi nedeniyle bu konuda sınırlı bir saymanın yapılamayacağı düşünülebilirse de Mahkeme aynı içtihadı aynı kapsamda sürekli tekrar ederek aksi yoruma elverişli bir tablo çizmiştir.³⁷ Gerçekten Mahkemenin kapsamı sınırlama ya da daha doğru bir deyişle belirli hale getirme amacı taşıması ve karar verirken buna uygun bir yaklaşım sergilemesi yerindedir. Çünkü çeşitli defalar ifade edildiği üzere bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını getiren hükmün cezai nitelikte sonuçları bulunmaktadır, bu nedenle ceza hukukuna ilişkin anayasal ilkeler çerçevesinde hukuken kapsamının belirli ve öngörülebilir olması gerekir. Bu nedenle pozitif hukuk kuralı boyutunda söz konusu olan belirsizliğin Mahkemenin içtihadıyla giderilmesi Anayasaya aykırı sayılmaz. Aksine bunun Anayasanın maddi hukuk düzeyinde bir emri olduğu da ileri sürülebilir.

³⁷ 2013/7087, p. 28, 29; 2013/6140, p. 36, 37; 2013/1761, p. 27, 28; 2013/7784, p. 30, 31; 2013/4189, p. 55, 56; 2013/1013, p. 31, 32; 2013/9418, p. 29, 30; 2014/277, p. 25, 26; 2014/11644, p. 22, 23; 2013/8660, p. 44, 45; 2013/7902, p. 26, 27.

Oysa Anayasa Mahkemesi konu hakkında daha sonra verdiği bir kararında önceki kararlarında kabul edip uyguladığı içtihadıyla kapsamı belirlemek ve sınırlamak gibi bir niyeti olmadığını açıkça ifade etmiştir.

Öte yandan Mahkemenin yaptığı saymanın içeriği itibariyle kapsamı belirli hale getirdiğini iddia etmek de daha önce ifade edilen özellikleri nedeniyle güçtü. Yani Mahkeme aksi yöndeki iradesini açıkça ifade etmiş olmasaydı bile içtihadıyla bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasının kapsamını öngörülebilir bir biçimde ortaya koymuş sayılmayacaktı, ki bu husus söz konusu içtihadının, daha önce üzerinde durulan içeriği ve niteliğiyle ilgilidir.

Sonuçta Mahkeme *Osman Sandıkçı Başvurusuna* ilişkin kararının gerekçesinde öncelikle *S. Ö. Başvurusunda* kabul ettiği içtihadın bir bölümünü tekrar etmiş, ardından şöyle demiştir:

“İçtüzüğün 83. maddesindeki ‘...istismar edici, yanılıcı ve benzeri nitelikteki davranışlarıyla ...’ ifadesinden, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması hâllerinin, sınırlı bir şekilde sayılmadığı, hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilebilecek benzer davranışların da anılan madde kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olduğu açıktır.”³⁸

Öyleyse Mahkemenin kararlarından hareketle bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamına ilişkin, Mahkemenin konuyla ilgili ilkesel yaklaşımının ve bu çerçevede ortaya koyduğu belirsiz niteliklerin ötesinde, tek tek önüne gelen olaylarda yaptığı değerlendirmeler ışığında sonuçlar çıkarmak daha anlamlı olacaktır. Bu nedenle Mahkemenin önüne gelen olaylarda hangi davranışları genel yaklaşımı çerçevesinde hangi nitelikte saydığını ve dolayısıyla hangi davranışları bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal edici nitelikte gördüğünü ele almak gerekir.

B. Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının İhlali Niteliğinde Saydığı Davranışlar

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı kapsamında verdiği kararları incelendiğinde, ihlal niteliğinde sayılan davranışın konusuna ve içeriğine göre üç tür kararla karşılaşılmaktadır. Buna göre Anayasa Mahkemesi (1) *eksik bilgilendirme*, (2) *yanılıcı davranış veya beyanda bulunmak yoluyla yanılıcı nitelikte başvuruda bulunma* ve (3) *uygun olmayan dil ve üslup kullanma* durumlarında yasağın ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Mahkeme bunların dışında daha önce de üzerinde durulan

³⁸ 2013/6297, p. 36.

içtihadında “(bireysel) başvuru yolu kapsamında ihlalin tespiti ile ihlal ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin amaçla bağdaşmayacak surette içeriksiz bir başvuruda bulunulması”nın da bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına vücut vereceğini ifade etmiştir.³⁹ Öyleyse ihlal niteliğinde sayılabilecek dördüncü bir tür davranıştan (içeriksiz başvuruda bulunma) daha söz edilebilir. Ancak Mahkemenin bugüne kadar verdiği kararları arasında “içeriksiz başvuruda bulunulması” gerekçesiyle hakkın kötüye kullanıldığı sonucuna vardığına rastlanmamıştır. Bu nedenle çalışmada, sözü edilen ilk üç tür karar için ayrı ayrı başvuru konusu olaylar bağlamında hangi davranışların Mahkeme tarafından ihlal niteliğinde görüldüğü saptanacak ve ilgili kararlar bu çerçevede ele alınacak, söz konusu dördüncü tür davranışla ilgili ayrı bir başlık açılmayacaktır.

1. Eksik Bilgilendirme

Anayasa Mahkemesi daha önce üzerinde durulan içtihadında da belirttiği üzere “başvurunun değerlendirilmesi noktasında esaslı olan bir unsur hakkında bilgi verilmemesi” ve “başvurunun değerlendirilmesi sürecinde vuku bulan ve söz konusu değerlendirmeyi etkileyecek nitelikte yeni ve önemli gelişmeler hakkında Mahkemenin bilgilendirilmemesi suretiyle başvuru hakkında doğru bir kanaat oluşturulmasının engellenmesi” durumlarında başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmıştır. Mahkeme bu nitelikte hem başvuru sonrasında ancak Anayasa Mahkemesinin incelemesi bitmeden önce, hem de başvurudan önce gerçekleşmiş olayların veya durumların Mahkemeye bildirilmemesini bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görmüştür. Mahkeme, başvurudan önce gerçekleşen olay ve durumlarla ilgili bilgi verilmemesini İçtüzüğü’nün 59. maddesinin (2), inceleme sürecinde gerçekleşen olay ve ortaya çıkan durumların bildirilmemesini de aynı maddenin (5) numaralı fıkrasıyla getirildiğini kabul ettiği yükümlülüklerle aykırı saymıştır. İçtüzüğü’nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasına göre “Başvurucuların, adreslerinde veya başvuruyla ilgili koşullarda herhangi bir değişiklik meydana geldiğinde bunu Mahkemeye bildirmeleri zorunludur.” İçtüzüğü’nün 59. maddesinin (2) numaralı fıkrasında da başvuru formunda yer alması gereken hususlar bentler halinde sayılmıştır. Bu kapsamda Mahkemeye sunulması zorunlu birçok türde bilgiden söz edilmektedir.

Mahkeme bu kapsamda verdiği kararlarda 1) *bireysel başvuru konusu olay ve olgulara dayanılarak bireysel başvuru dışında idari ya da yargısal*

---

³⁹ 2013/7087, p.29.

hukuki başvuru yollarına gidilmiş olmasının ya da bu tür başvurulardan alınan sonuçların Mahkemeye bildirilmemesini ve yine 2) başvuru konusu olay ve olgulara dayanılarak Anayasa Mahkemesine yapılan daha önceki bireysel başvurunun ve sonuçlarının sonraki başvuruda bildirilmemesini başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali olarak değerlendirmiştir.

a. Bireysel Başvuru Dışında Başka Bir Hukuki Başvuru Yoluna Gidilmesinin veya Bu Kapsamda Alınan Sonuçların Anayasa Mahkemesine Bildirilmemesi Yoluyla Eksik Bilgilendirme

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali yönünde hüküm vererek sonuçlandırdığı ilk karar olan *S. Ö. Başvurusu* ve ayrıca *Ramazan Ay ve Diğerleri Başvurusu* ve *Halil Öztunç ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında değerlendirilen süreçlerde, ilgili başvuru yapılmadan önce aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ve 6384 sayılı *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun* uyarınca kurulan *Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Tazminat Komisyonuna* başvurmuş, Tazminat Komisyonuna yapılan başvurular Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesini bitirmesinden önce tazminat ödenmesi yönündeki kararlarla sonuca bağlanmıştır. Başvurular bireysel başvuruda bulunurken Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ve Tazminat Komisyonuna yaptıkları başvurulardan söz etmedikleri gibi, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru incelemesi devam ederken Komisyon tarafından verilen tazminat kararlarını da Anayasa Mahkemesine bildirmemişlerdir. Bu başvurulardan ilk ikisinde Mahkeme, başvuru İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında belirtilen değişikleri bildirme yükümlülüklerine açıkça aykırı olarak bilgi vermediklerini vurgulayarak bireysel başvuru haklarını kötüye kullandıkları sonucuna varmıştır.⁴⁰ Söz konusu üçüncü kararda ise, Mahkeme aynı sonuca varmakla birlikte İçtüzük hükmüne açıkça gönderme yapmamıştır.⁴¹ Benzer biçimde *Mehmet Çağırıcı Başvurusu* kapsamında, bireysel başvuru tarihinden sonra Tazminat Komisyonuna başvuran başvuru incelemesi sonuçlanmadan önce verilen ve kesinleşen, lehine tazminat ödenmesi yönündeki Komisyon kararını bildirmemesi, Mahkeme tarafından ihlal niteliğinde sayılmıştır. Bu kararda da Mahkeme İçtüzüğü'nün 59. maddesinin

⁴⁰ 2013/7087, p. 26, 30; 2013/7784, p. 28, 32.

⁴¹ 2014/8651, p. 31-33.

(5) numaralı fıkrasında getirilen yükümlülüğe açıkça gönderme yapmıştır.⁴² Yine *Yıldırım Turğut Başvurusu*, *Ahmet Sariaslan ve Diğerleri Başvurusu* ve *Ahmet Turan Öztürk Başvurusu* kapsamında ilgili başvuru sahiplerinin bireysel başvurudan önce yaptıkları ve yine bireysel başvurudan önce tazminat kararıyla sonuçlanan Tazminat Komisyonu başvurularına ilişkin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yaparken bilgi vermemeleri bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görülmüştür.⁴³ Bu başvurularda bildirilmeyen hususların tamamen bireysel başvuru öncesine ilişkin olması nedeniyle, İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasında gösterilen yükümlülüğe aykırılıktan söz edilmemiştir.

Anayasa Mahkemesi, *Necat Öztekin Başvurusu* kapsamında başvuru sahibinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapmadan önce Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yaptığı başvurunun Anayasa Mahkemesindeki inceleme devam ederken lehine tazminat ödenmesi yönündeki kararın sonuçlanmasının Anayasa Mahkemesine bildirilmemesini bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirmiştir. Burada da İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasıyla getirilen yükümlülüğe açıkça gönderme yapılmıştır.⁴⁴

Selman Kapan ve Diğerleri Başvurusu kapsamında başvuru sahipleri bireysel başvuru tarihinden önce haklarındaki ceza davası kapsamında yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuş ve bu talepleri reddedilmiştir. Bunun üzerine ilgililer ihlal iddialarını yargılamanın yenilenmesi taleplerinin reddi işlemine dayandırarak Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuşlardır. Bireysel başvurudan sonra ilgili ceza dosyası hakkında kanun yararına bozma yoluna gidilmiş ve bu talebin kabul edilmesi üzerine ilk derece mahkemesinde yargılamanın yeniden yapılmasına başlanmıştır. Anayasa Mahkemesi bireysel başvurunun incelenmesi sürecinde bireysel başvuru konusu ile ilgili yaşanan bu gelişmenin bildirilmemesini bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görmüştür.⁴⁵ Benzer şekilde *Şirzat Karayel Başvurusu* ve *Mehmet Kandemir Başvurusu* kapsamında, başvuru sahipleri hakkında verilen ve başvuru sahiplerinin ihlal iddialarını dayandırdıkları kesin idari para cezalarının bireysel başvuru incelemesi sürerken kanun yararına bozma yoluyla iptal edildiği hususunun Anayasa Mahkemesine bildirilmemesi başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilmiştir.⁴⁶ Yine benzer biçimde, Ç. İ.

⁴² 2013/3020, p. 54, 55.

⁴³ 2014/12199, p. 15, 16; 2014/19979, p. 19, 20, 21; 2014/12593, p. 22, 23.

⁴⁴ 2014/510, p. 26, 27.

⁴⁵ 2013/7302, p. 51-53.

⁴⁶ 2014/1312, p. 21-23; 2016/1050, p. 19-21.

Başvurusu kapsamında, bireysel başvuru sonrasında yapılan kanun yararına bozma talebinin kabul edilip yeniden yargılama yapıldığının ve yargılama sonucunda verilen kararın Anayasa Mahkemesine bildirilmemesi, ihlal niteliğinde görülmüştür.⁴⁷ Son olarak *Abdüselam Sultan ve Hakan Soytemiz Başvurusuna* ilişkin kararda başvurudan sonra Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığının itirazı üzerine verilen bozma kararları ve yapılan yargılamalardan Anayasa Mahkemesinin haberdar edilmemesi, hakkın kötüye kullanılması kapsamında sayılmıştır.⁴⁸ Anayasa Mahkemesi tüm bu kararlarda bilgilendirmenin İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasıyla getirilen yükümlülüğe aykırı olduğunu açıkça belirtmiştir.⁴⁹

b. Anayasa Mahkemesine Daha Önce Yapılan Bireysel Başvurunun Daha sonraki Bireysel Başvuruda Anayasa Mahkemesine Bildirilmemesi Yoluyla Eksik Bilgilendirme (Mükerrer Başvuruda Önceki Başvurudan Söz Edilmemesi)

Anayasa Mahkemesi *Ahmet Eroğlu ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında başvuruçulardan birinin aynı olay ve olgulara dayanarak Mahkemeye daha önce bireysel başvuruda bulunduğunu, bu konuda başvuru formunda bir bilgi vermediğini, inceleme sürecinde ayrıca başka bir bildirimde de bulunmadığını saptamış, bu davranışların başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olduğu sonucuna varmıştır. Bu kararında Mahkeme, söz konusu davranışların İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (1) bendi ile (5) numaralı fıkrasında gösterilen yükümlülüklerle aykırı ve bu yükümlülüklerle aykırı davranış nedeniyle başvurunun mükerrer tazminat ödenmesine yol açabilecek nitelikte olduğunu vurgulamıştır.⁵⁰ Benzer şekilde Mahkeme *Mehmet Denk ve Diğerleri Başvurusunda* başvuruçulardan birinin aynı olay ve olgulara dayanarak yaptığı iki ayrı bireysel başvurudan ikincisini, ikinci başvuruda ilk başvuruyla ilgili bilgi verilmemesi nedeniyle bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görmüştür.⁵¹ Bu kararında da Mahkeme bildirilmeyen hususun mükerrer tazminata yol açabilecek nitelikte olduğunu ifade etmiştir.⁵² Her iki kararda da Mahkeme mükerrer ikinci başvuruları

⁴⁷ 2015/1736, p. 22-24.

⁴⁸ 2015/1781, p. 21-25.

⁴⁹ 2013/7302, p. 48, 52; 2014/1312, p. 19, 22; 2016/1050, p. 19; 2015/1736, p. 22; 2015/1781, p. 23.

⁵⁰ İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (1) bendinde başvuru formunda yer alacak hususlar arasında "Başvurucunun Mahkeme önünde devam eden bir başka başvurusu varsa numarası"na yer verilmiştir (2013/9418, p. 31-32).

⁵¹ 2013/6264, p. 44-45.

⁵² 2013/6264, p. 44.

bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddederken ilk başvurular yönünden esas incelemesini yapmıştır.⁵³

Cevdet Genç Başvurusu (2) kararında Anayasa Mahkemesi bir ceza yargılamasına ilişkin dava dosyası henüz temyiz incelemesi aşamasındayken yapılan bireysel başvuru ve bu başvuru sonucunda verilen tazminat kararının aynı dava dosyasının kesinleşmesinden sonra aynı başvurucu tarafından yapılan ikinci bireysel başvuru kapsamında bildirilmemesini bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde görmüştür. Mahkeme bu kararda da, önceki başvuru ve sonunda verilen hak ihlaline ilişkin kararın bildirilmemesinin İçtüzüğü'nün 59. maddesinin (5) numaralı fıkrasındaki yükümlülüğe açıkça aykırı olduğunu belirtmiştir.⁵⁴

2. Yanıltıcı Davranış veya Beyanda Bulunmak Yoluyla Yanıltıcı Nitelikte Başvuruda Bulunma

Anayasa Mahkemesi ilk defa *S. Ö. Başvurusunda* kullandığı ifadelerle “Mahkemeyi yanıltmak amacıyla kasten gerçek olmayan maddi vakıalara dayanılması veya bu nitelikte bilgi ve belge sunulması” durumunda başvurunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağını öngörmüştür. Mahkeme bu kapsamda bireysel başvuruda bulunulurken 1) *belirli bir olay ya da durum hakkında başvuru açısından önem taşıyan bir bilginin verilmeyip bilerek gizlenmesini* ve yine 2) *bireysel başvuru açısından önem taşıyan bir konuda bilerek yanlış beyanda bulunulmasını* yanıltıcı nitelikte başvuru saymakta ve bu başvuruların hakkın kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmaktadır. Başvurucular ya da vekillerinin, başvurularının kabul edilebilirlik incelemesinden kabul edilemez bulunmadan geçebilmesi ya da başvurularından lehe sonuç elde edebilmek amacıyla bu tür yollara

⁵³ 2013/9418, p. 23; 2013/6264, p. 25, Hüküm A-1, D, F, G. Mahkeme *Ahmet Eroğlu ve Diğerleri Başvurusunda* mükerrer başvuruda bulunan *Nedim Mahmut Eroğlu*'nun başvurularını “*Kabul Edilebilirlik Yönünden*” başlığının altında birbirinden ayırıp incelemiş, ilk başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiş, ikinci başvuru açısından hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin değerlendirmeyi de yine bu başlık altında yapmıştır. Oysa *Mehmet Denk ve Diğerleri Başvurusunda* Mahkeme bireysel başvurunun kötüye kullanılması yasağına ilişkin değerlendirmelerini “*Esas Yönünden*” başlığının altındaki ilgili alt başlıkta yazmıştır. Bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmamasının esas incelemesi için aranacak olumsuz bir dava şartı niteliğinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, *Ahmet Eroğlu ve Diğerleri Başvurusunda* izlenen yolun daha doğru olduğu sonucuna varılmaktadır. Kuşkusuz Mahkeme, *Mehmet Denk ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında da bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığını tespitle birlikte esas incelemesini yapmadan ilgili başvuru yönünden yargılamayı sonlandırmıştır. Ancak bu başvuruda da değerlendirmenin esas incelemesine ilişkin başlık altında değil esas incelemesinden önceki başlıklar içerisinde yapılması daha doğru olurdu.

⁵⁴ 2014/9043, p. 24-25.

başvurmaları, Mahkeme tarafından cezalandırılmaktadır. Burada, şimdiye kadar Mahkemenin kararlarında hangi bilgilerin gizlenmesinin ya da hangi gerçek dışı beyanların bu çerçevede değerlendirildiği üzerinde durulacaktır.

a. Belirli Bir Olay ya da Durum Hakkında Bilgi Vermemek Yoluyla Yanıltıcı Nitelikte Başvuruda Bulunma

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna vardığı kararlarının yaklaşık üçte ikisinde, bireysel başvuru tarihinden önce ölen kişi adına kişinin öldüğünden söz edilmeden başvuru yapıldığı görülmektedir.⁵⁵ Bu kararlarda Mahkeme, ölen bir kişi adına vekaleten işlem ve bu çerçevede bireysel başvuru yapılp yapılamayacağını tartışıp bunun mümkün olmadığını belirttikten sonra, başvurucunun bireysel başvurudan önce öldüğünün Mahkemeye başvuru ile ya da inceleme sürecinde bildirilmemesini Mahkemeyi yanıltıcı nitelikte bir davranış saymış ve bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varmıştır.⁵⁶ Mahkeme bu kararlarında başvuruyu reddetmekle yetinmeyip, ölen kişi adına vekaletnameyle bireysel başvuruda bulunan avukata disiplin para cezası da vermiştir.⁵⁷

Mahkeme başvurucunun öldüğünün Mahkemeye bildirilmemesi nedeniyle başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna vardığı kararlarının hiçbirinde, ölümü bildirme yükümlülüğüne ilişkin olarak hakkın kötüye kullanılması yasağını düzenleyen hükümler dışında bir pozitif hukuk kuralına atıfta bulunmamaktadır. Bu kararlarında Mahkeme, ölümün bildirilmesi yükümlülüğünü doğrudan hakkın kötüye kullanılması yasağına ilişkin düzenlemelere ve konu hakkındaki genel yaklaşımını gösteren içtihadına dayandırmakta; hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna varmak için bu dayanakları yeterli

⁵⁵ Mahkemenin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiğini saptadığı 77 kararının 50'sinde durum böyledir.

⁵⁶ Mahkemenin bu şekilde verdiği ilk kararı *Abdurrehman Uray Başvurusuna* ilişkin karardır (2013/6140). Mahkemenin aynı yönde verdiği diğer kararları için bkz.: 2013/8660, 2013/7710, 2013/6145, 2014/3930, 2014/3567, 2014/1999, 2014/9850, 2014/15254, 2014/4245, 2014/16108, 2014/491, 2014/2985, 2014/4230, 2014/14611, 2014/9745, 2014/3303, 2014/15360, 2014/18057, 2014/20407, 2014/20409, 2014/17970, 2014/19446, 2014/17989, 2014/18188, 2014/9843, 2014/12095, 2015/3238, 2015/3240, 2015/3243, 2015/3356, 2014/17825, 2015/3237, 2015/3354, 2015/3359, 2014/19618, 2014/14961, 2014/7712, 2014/16958, 2014/16979, 2014/16964, 2014/17239, 2014/6362, 2014/14957, 2014/18155, 2014/18156, 2014/10319, 2014/18159, 2014/13550, 2014/17738.

⁵⁷ Bu konuda daha kapsamlı değerlendirme için bkz. aşa. "C. Anayasa Mahkemesine Göre Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Kişi Bakımından Kapsamı" başlığı.

görmektedir. Bu çerçevede Mahkeme, kapsamı belirli ve pozitif dayanağı açık bir yükümlülüğü ihlal etmeyen ihmali bir davranışı, kendi kapsamlı değerlendirmesi ile ulaştığı bir hukuki sonuç nedeniyle, yanılma amacıyla ilişkilendirmektedir. Oysa yanılma amacı güdülmeyen, dikkatsizlik veya özensizlikle ya da konuya ilişkin hukuki değerlendirmede yaşanabilecek bir tereddüt veya yapılabilecek bir hata nedeniyle de ölümün bildirilmemesi mümkündür. Nitekim yukarıda da belirtildiği gibi ölen kişinin haklarına dayanılarak bireysel başvuru yapıp yapılamayacağı hukuken tartışılmaya değer bir husustur. Bunu kanıtlayan en açık göstergelerden biri bizzat Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruda bulunulurken başvurusunun öldüğünün Mahkemeye bildirilmemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olduğu sonucuna vardığı kararlarında konu hakkında ayrıntılı açıklamalar yapmasıdır. Mahkeme ölen kişi adına bireysel başvuru yapılamayacağı yönündeki kanaatini Borçlar Kanunu, Medeni Kanun ve bireysel başvuru hakkını tanıyan Anayasa ve diğer Kanun hükümleri çerçevesinde çeşitli kararlarında ayrıntılı olarak gerekçelendirmiştir.⁵⁸

Avukatın tereddüt halinde başvurusunun bireysel başvurudan önce öldüğü yönündeki bilgiyi kasten gizlemesi, Anayasa Mahkemesinin ölüm olayını bireysel başvuruda bulunma hakkı açısından tartışma ihtimalini azaltması nedeniyle haksız bir davranış sayılabilirse de, bu türden bir haksız davranışın sadece haksız olduğu için, hukuka aykırılığa işaret eden açık pozitif dayanak gösterilmeden ve mevcut cezai düzenlemelere aykırılığı net bir biçimde ortaya konamazken cezai nitelikte müeyyideyle karşılanması hukuken kabul edilebilir değildir.

Öte yandan bazı kararların metinlerinden ölümün gerçekleştiğine ilişkin bilginin bireysel başvuru dosyasının içeriğindeki belgelerden elde edilebileceğinin çok açık olduğu da anlaşılmaktadır. Örneğin *Ahmet Sümer Başvurusuna* ilişkin kararda başvurusunun bireysel başvuru tarihinden önce öldüğünün anlaşılmasına imkân veren “ibraname” başlıklı bir belgenin bireysel başvuru dosyasında bulunduğu ifade edilmiştir.⁵⁹ Yine *Faraç Öğredik Başvurusu* ve *Faraç Öğredik Başvurusu (2)* kapsamında, başvurusunun henüz ilk derece yargılaması devam ederken ölmesi nedeniyle

⁵⁸ Söz konusu karar ve gerekçeler için bkz.: 2013/6140, p. 19-32; 2013/8660, p. 33-41; 2013/7710, p.28-36; 2013/6145, p. 23-31; 2014/3930, p. 21-29; 2014/3567, p. 27-32; 2014/1999, p. 21-26; 2014/9850, p. 21-30; 2014/15254, p. 36-40; 2014/4245, p. 24-32; 2014/16108, p. 12-17; 2014/491, p. 19-24; 2014/4230, p. 37-44; 2014/3303, p. 41-46; 2014/15360, p. 23-31; 2014/18057, p. 11-16; 2014/18188, p. 11-16; 2014/16958, p.25; 2014/16979, p. 24; 2014/16964, p. 22; 2014/13550, p. 23.

⁵⁹ 2014/16958, p. 28.

ilk derece yargılaması aşamasında yapılan ve bireysel başvuru dosyasında da kayıtları yer alan çeşitli işlemlerden ölüm olayının anlaşılacağı görülmektedir.⁶⁰ Özellikle bu dosyalar yönünden bireysel başvuruda bulunan avukatların Mahkemenin ölüm nedeniyle bireysel başvuruda bulunulup bulunulamayacağını değerlendirmek istemesi durumunda Mahkemenin bunu dosya içeriğinden çıkarıp tartışabileceğini düşünmüş olmaları olası ve bu durum tarafı oldukları vekalet ilişkileri, yürüttükleri mesleki işlev ve buldukları mesleki konum itibarıyla anlaşılabilir. Avukatların sözü edilen işlev ve konumları itibarıyla sergiledikleri söz konusu tutum konu açısından tartışılabilir ve eleştirilebilir olsa da bu tutumlarının cezai müeyyideyle karşılanması kabul edilemez görünmektedir.

Koray Denizcilik ve Ticaret A.Ş. ve Mehmet Koray Araz Başvurusuna ilişkin kararında Mahkeme, başvuru sahiplerinin tarafı oldukları davanın henüz sonuçlanmaması nedeniyle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmeleri üzerine aslında karar düzeltme taleplerinin sonuçlandırıldığını ve başvuru sahiplerinin de bunu bilmelerine rağmen bireysel başvuruda bulunurken Mahkemeye bildirmediklerini saptamış, bu şekilde ileri sürülen iddiaların yanıltıcı beyan niteliğinde olduğu kanaatiyle başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.⁶¹ Bu başvuru kapsamında, başvuru sahiplerinin karar düzeltme talebinin sonucunu öğrenmiş olduklarına ilişkin olarak Anayasa Mahkemesi tarafından ortaya konan bulgulardan bireysel başvuruda bulduklarında karar düzeltme talebinin sonucuna ilişkin kararın başvuru sahiplerine henüz tebliğ edilmediği de açıkça anlaşılmaktadır. O halde Mahkeme yine bu kararında hukuken tartışılabilir bir konuda sahip olduğu kanaat nedeniyle cezai sonuçlarını da içerecek biçimde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği yönünde değerlendirmede bulunmuştur. Karar metninden edinilen bilgiler çerçevesinde şu kadarı söylenebilir ki, bir karar düzeltme talebinin, incelenip karara bağlanmış olsa bile, tebliğ edilmemiş olması, makul sürede yargılanma hakkının ihlali yönündeki bir iddia kapsamında ileri sürülebilir türden bir vakıadır. Başvuru sahipleri bunu açıkça ifade etmemiş olsalar dahi, incelemenin devam ettiği yönündeki iddialarında, bu gibi bir hususu da kapsayacak bir yan vardır. Hal böyle iken, tebliğ alınmamış bir kararın başka yollarla öğrenilmiş olsa da öğrenildiğinin bireysel başvuru kapsamında Mahkemeye bildirilmemesi, cezalandırılabilir nitelikte bir davranış sayılmamalıdır.

⁶⁰ 2014/20407, p. 13; 2014/20409, p. 13.

⁶¹ 2014/8778, p. 13, 14, 15.

b. Belirli Bir Olay ya da Durum Hakkında Yanlış Beyanda Bulunmak Yoluyla Yanıltıcı Nitelikte Başvuruda Bulunma

Anayasa Mahkemesi hakkın kötüye kullanılması niteliğinde gördüğü üç başvuruda hak ihlali iddialarının dayandırıldığı hukuki süreçlerde yapılan tebligatlara ilişkin gerçek dışı beyan saptamış ve başvuruları bu nedenle hakkın kötüye kullanılması niteliğinde saymıştır. *Kemal Toraman ve Diğerleri Başvurusunda* başvuru sahipleri ihlal iddialarının ilgili olduğu hukuki uyumsuzluğa ilişkin nihai kararın tebliğ tarihi olarak tebligat belgelerinde yazandan bir gün sonrasını göstermişlerdir. Bu iki tarih arasındaki fark bireysel başvuru kapsamında yapılacak kabul edilebilirlik incelemesindeki süre koşulu nedeniyle önemlidir. Mahkeme, yanıltıcı nitelikteki davranışla başvurunun süresi içinde yapıldığının kabul edilmesinin amaçlandığını belirtmiş, başvuru sahiplerinin bu şekilde yanıltıcı bilgi vermesi nedeniyle başvurunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu sonucuna ulaşmıştır.⁶² *Salih Tatal Başvurusuna* ilişkin kararda ise Mahkeme yine dayanan nihai kararın başvuru formunda ve başvuru formuyla birlikte sunulan tebliğ belgesinde gösterilen tebliğ tarihinin gerçek tebliğ tarihinden farklı olması nedeniyle, başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁶³ Mahkeme kararında, başvuru sahibinin belirttiği tarihe göre hesaplandığında başvurunun süresinde yapılmış sayılacağını, oysa gerçek tebliğ tarihine göre hesaplandığında başvuru süresi geçtikten sonra başvurunun yapıldığı sonucuna varılacağını vurgulamıştır. Bu nedenle başvuru sahibinin süresinde başvuruda bulunduğunu göstermeyi amaçladığını, bunun da yanıltıcı nitelikte bir davranış olduğunu ifade etmiştir.⁶⁴

Erkan Karabacak Başvurusunda ise başvuru sahibi başvurusunu tarafı olduğu bir dava kapsamında ilk derece Mahkemesinin son kararının usûlsüz tebliğ edildiği ve bu nedenle temyiz başvurusunun süresinde yapılmadığı sonucuna varıldığı iddiasına dayandırmıştır. Anayasa Mahkemesi tebligatın usûlsüz olup olmadığını araştırırken başvuru sahibinin ilk derece yargılaması sürecinde ilk derece mahkemesine sunduğu ve tebligat adresini bildirdiği bir

⁶² 2013/1761, p. 29, 30.

⁶³ 2014/11644, p. 24-30. Bu kararda Mahkeme PTT kayıtları ile sunulan tebligat belgesinde ve başvuru formunda gösterilen tarihleri karşılaştırmış ve iki kayıt arasında çelişki saptamıştır. Bunun üzerine gerçek tebliğ tarihinin hangisi olduğunu anlayabilmek için ilk derece mahkemesinden ayrıca tebliğ belgesi istemiştir. Sonuçta başvuru sahibinin sunduğu tebliğ belgesindeki tarihin başvuru tarafından değiştirildiğine kanaat getirmiştir (2014/11644, p. 27.).

⁶⁴ 2014/11644, p. 27, 28.

dilekçesine rastlamış, başvuruçunun bu dilekçedeki beyanlarını göz önünde bulundurarak bireysel başvuruda bulunurken bu dilekçeden hiç söz etmemesinin Mahkemeyi yanıltıcı nitelikte olduğu sonucuna varmıştır. Mahkeme, vekilini de açıkça tenzih ederek, başvuruçuya, başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına aykırı saydığı davranışını nedeniyle para cezası vermiştir.⁶⁵

Anayasa Mahkemesi kişilerin bireysel başvuruda bulunurlarken hak ihlali iddialarını dayandırdıkları idari ve yargısal devlet işlemleri ve maddi vakıalar ile ilgili tümüyle kanıtlanabilir nitelikte bilgi vermelerini beklemektedir. Mahkeme, bir başvuruçunun hak ihlali iddialarını dayandırdığı vakia ve işlemlerle ilgili kamusal nitelikli kayıtlardan başvuruçunun tarafından iddia edilenlerin aksine bir veriye ulaştığında, bireysel başvuruda bulunan başvuruçunun iddiasının ispatlanamadığı değil aksinin gerçek olduğu sonucuna ulaşabilmektedir. Bu gibi bir durumda da başvuruçuya bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği gerekçesiyle disiplin para cezası vermektedir. Mahkemenin bu türden kararları, kişilerin iddia ve savunmada bulunma ve hukuki dinlenilme haklarının sınırlarını son derece belirsizleştirici etkileri nedeniyle, söz konusu sonuçları yönünden eleştiriye açıktır. Mahkeme bazı kararlarında önündeki başvuruda yer alan gerçek dışı beyanların bu sınırları aştığını ve bu nedenle incelediği başvuruyu hakkın kötüye kullanılması niteliğinde gördüğünü özellikle vurgulamıştır. Ancak beyanların kanıtlanamaması nedeniyle ihlal sonucuna varılan kararların tümü göz önünde bulundurulduğunda, sonradan kanıtlanmasının mümkün olmaması halinde hangi türden iddiaların Mahkeme tarafından hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağına önceden kestirilebilmesinin son derece zor olduğu söylenebilir. Ayrıca birden çok maddi vakia ve işlemden bahisle yapılan bireysel başvuruların kimisinde Mahkeme, ileri sürülen vakia ve işlemlerden sadece bir ya da birkaçının gerçek olmadığı sonucuna vardığı durumlarda da tüm iddialar hakkında sonuç doğuracak şekilde başvuruyu reddedebilmektedir. Bu da aynı çerçevede eleştiriye açık bir husustur. Şimdi Mahkemenin bu türden kararlarında, gerçek dışı olduğu sonucuna varılan hangi beyanların başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal niteliğinde sayıldığına bakalım.

Anayasa Mahkemesi *Yümrü Dilek Başvurusunda* başvuruçunun çeşitli maddi vakia ve işlemlere dayanan hak ihlali iddialarını birbirinden ayırmış ve bu iddiaları kendi yaptığı ayrıma göre birbirinden bağımsız olarak değerlendirmiştir. Başvuruçunun iddialarından biri, tarafı olduğu ve Askeri

---

⁶⁵ 2014/5757, p. 26-33.

Yüksek İdare Mahkemesinde görülen davada talep etmesine rağmen duruşma yapılmadığı yönündedir. Mahkeme dosya içeriğinden söz konusu yargılama sürecinde Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde duruşma yapıldığını saptamış ve başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna varmıştır.⁶⁶ Oysa Mahkeme yine çeşitli maddi vakıalara dayalı ve birden çok işleme ilişkin hak ihlali iddialarını içeren *Cuma Çiftçi Başvurusu* ve *Mirze Bozma Başvurusu* kapsamında bundan farklı bir yol izlemiştir. Mahkeme her iki başvuruda da ileri sürülen iddialardan birine ilişkin yanıtıcı nitelikte beyan saptamış ve her iki başvuruyu içerdikleri tüm iddialar açısından sonuç doğuracak biçimde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde saymıştır. *Cuma Çiftçi Başvurusu*nda başvuru çeşitli iddialarda bulunurken babasının öldüğünden de söz etmiş, bu bağlamda çeşitli zararlara uğradığını ileri sürmüştür. Mahkeme başvuru hakkının nüfus kayıt örneklerinde babasının sağ görüldüğünü belirtmiş ve başvurucu bu duruma açıklık getirmesi için beyanda bulunması yönünde müzekkere göndermiştir. Sonuçta başvuru hakkının müzekkereye cevap vermemesi üzerine Mahkeme, iddianın yanıtıcı nitelikte olduğundan bahisle başvuruyu başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁷ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸

Mehmet Güven Ulusoy Başvurusu kapsamında Mahkeme başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸ Benzer şekilde *Mirze Bozma Başvurusu*nda da Mahkeme, başvuru hakkının ihlali niteliğinde sayıp iddiaların tümünü kapsayacak biçimde reddetmiş ve başvurucu disiplin para cezasıyla cezalandırmıştır.⁶⁸

⁶⁶ 2013/4189, p. 51-58. Mahkeme her iddia yönünden ayrı ayrı kabul edilebilirlik incelemesi yapmış ve karar vermiştir. Sonuçta tüm iddiaları farklı nedenlerle kabul edilemez bulmuş başvuru kapsamında esas incelemesi yapmamıştır. Bu yaklaşıma göre anlaşılan o ki tek bir iddiaya ilişkin yanıtıcı bilgi verilmesi başvuruyu bütünüyle reddetmek için geçerli bir neden sayılmayacaktır. Ancak Mahkeme sonraki kararlarında bu yaklaşımı terk etmiştir.

⁶⁷ 2014/277, p. 20-22, 27-29.

⁶⁸ 2013/5319, p. 31-33.

hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali nedeniyle başvuru tümüyle reddetmiştir.⁶⁹

Yine *Mehmet Çağırıcı Başvurusunun* başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddedilme gerekçeleri arasında Mahkemenin, başvuru hakkının ihlali iddiası kapsamında başvurusunda yer verdiği bir beyanın gerçek dışı olduğu yönündeki kanaati bulunmaktadır.⁷⁰ Buna göre başvuru, iddiaları arasında evinde hâkim ya da savcı kararı olmadan arama yapıldığına yer vermiştir. Mahkeme dosya içeriğinden edindiği bilgilerle aramanın mahkeme kararına dayandığını ve bu nedenle iddianın yanıtıcı nitelikte olduğunu belirterek başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁷¹

Mehmet Reşit Arslan Başvurusu (2) kapsamında cezaevinde bulunan başvuru sağlık durumu nedeniyle cezaevinde ihtiyaç duyduğu eşyaya el konulduğunu ve eşyanın kendisine geri verilmediğini ileri sürmüştür. Mahkemenin sorusu üzerine Cezaevi Müdürlüğü tarafından Mahkemeye gönderilen tutanağa göre söz konusu eşya başvurucuya bireysel başvuru tarihinden önce teslim edilmiştir. Mahkeme bu durumda bireysel başvuruda yer alan beyanın Mahkemeyi yanıtıcı nitelikte olduğu kanaatiyle başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varmıştır.⁷²

I. S. ve Diğerleri Başvurusu kapsamında ise sığınmacı yabancı başvuru sahiplerinden birinin hukuki statüsü nedeniyle kolluğun hakkında yaptığı çeşitli işlemlere ilişkin ihlal iddialarını ortaya koyarken ilgili kolluk belgelerinden olay ve tarihlere ilişkin çok sayıda yanlış bilgi verdiği ve önemli sayılabilecek birçok hususta bilgi vermediği anlaşılmış ve bu nedenlerle başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır. Mahkeme başvuru tarafından verilen eksik ve yanıtıcı bilgilerin mazur görülebilir nitelikte bir hata veya hak arama çabasına bağlı bir zorlama olarak görülemeyeceğini ifade etmiştir.⁷³

⁶⁹ 2013/1013, p. 33-34.

⁷⁰ Mahkemenin incelenen kararları arasında başvurunun hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde olduğu sonucuna varırken iki ayrı neden gösterdiği tek kararı budur. Diğer neden Tazminat Komisyonuna yapılan başvurunun ve sonucunun bireysel başvuruda bulunulurken ve inceleme sürecinde Mahkemeye bildirilmemesidir (2013/3020, p. 53, 54).

⁷¹ 2013/3020, p. 53, 55.

⁷² 2013/7902, p. 28-30.

⁷³ 2014/15824, p. 84-87.

3. Uygun Olmayan Dil ve Üslup Kullanma

Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin kararlarından bugüne kadar sadece birinde, uygun görmediği dil ve üslup kullanılması nedeniyle ve bunun hakkın kötüye kullanılması niteliğinde olduğu gerekçesiyle, başvurunun reddine karar vermiştir. Mahkeme daha önce S. Ö. Başvurusuna ilişkin kararında “*medeni ve meşru eleştiri sınırları saklı kalmak kaydıyla bireysel başvuru amacıyla bağdaşmayacak surette hakaret, tehdit veya tahrik edici bir üslup kullanılması*”nı bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal niteliğindeki davranışlar arasında saymış olmakla birlikte, daha sonra *Osman Sandıkçı Başvurusunda*, önceden sayılan davranışların sınırlı olmadığını vurgulayıp, uygun görmediği türden bir dil ve üslup kullanılmasının da bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağını belirtmiştir. Mahkeme, söz konusu kararında başvurucu tarafından kullanılan dil ve üslubun hangi şartlarda ihlale yol açacağını şu şekilde ifade etmiştir:

“Hiç kuşkusuz, bireysel başvuruda bulunan kişi, başvuruya konu ihlal iddiasındaki haklılığını ortaya koyabileceği ve bu anlamda kendini en iyi şekilde ifade edebileceği üslubu seçmekte özgürdür. Bu çerçevede başvurusunun, meşru ve medeni sınırlar içinde kalmak şartıyla ihlal iddialarını, başvurusunun amacı doğrultusunda normal olandan daha sert bir dille ortaya koyması da mazur görülebilir. Ancak haklılığını ortaya koyma ve kendini daha iyi ifade etme amacını aşan, hak ihlaline sebebiyet verdiği iddia ettiği kamu otoritesini, kamu otoritesini temsil eden kişileri veya doğrudan Anayasa Mahkemesini hedef alan, hakaret veya iftira oluşturabilecek, eleştiri sınırları dışında kalan, kaba, rahatsız edici ve saldırgan bir dil kullanılmasının bireysel başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayıp bu tür davranışların hakkın kötüye kullanılması olarak kabulü gerekir.”⁷⁴

Mahkeme başvurusunun başvuru kapsamında Mahkemeye sunduğu üç ayrı dilekçeden ilk başvuru dilekçesinde kullandığı hangi ifadelerin burada ortaya koyduğu türden ifadeler sayıldığını tek tek belirlemiş ve ilgili dilekçelerdeki sayfa numaralarını yazmış ancak söz konusu ifadelere kararında açıkça yer vermemiştir.⁷⁵ Başvuru dilekçesinin Kanun ve İçtüzüğe uygun olmadığı gerekçesiyle başvurucudan yeni başvuru dilekçesi istenmiş, başvurusunun bu nedenle verdiği ikinci başvuru dilekçesine eklediği bir yazıda kullandığı ifadeler de yine ihlal edici nitelikte sayılmıştır.⁷⁶ Ayrıca

⁷⁴ 2013/6297, p. 37.

⁷⁵ 2013/6297, p. 40.

⁷⁶ Söz konusu yazıda başvurusunun kendisine bildirilen eksiklerin “uydurulan bahaneler” olduğunu belirttiği ve ayrıca şu ifadelere yer verdiği aktarılmıştır: “... ben elimde olan tüm

başvurucunun başvurusunun durumunu öğrenmek amacıyla Mahkemeye sunduğu başka bir dilekçede de yine uygun olmayan ifadeler kullandığı vurgulanmıştır.⁷⁷ Mahkeme bu ifadelerin tümünü göz önünde bulundurarak başvurunun hakkın kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde olduğu sonucuna varmıştır.

C. Anayasa Mahkemesine Göre Bireysel Başvuru Hakkının Kötüye Kullanılması Yasağının Kişi Bakımından Kapsamı

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının muhatabı ve dolayısıyla yasağın ihlali durumunda aleyhinde para cezasına hükmedilebilecek olan *başvurucudur*. Bu husus Kanunun kötüye kullanma yasağının pozitif dayanağını oluşturan 51. maddesinde açıkça gösterilmiştir. Buna göre “*Bireysel başvuru hakkını kötüye kullandığı tespit edilen başvurucular aleyhine... ..disiplin para cezasına hükmedilebilir.*” İçtüzüğün 83. maddesinde ise “*...ilgilinin... ..disiplin para cezasıyla cezalandırılmasına karar*” verileceği yazılmış olmakla birlikte, burada yer verilen “*ilgili*” ifadesinin başvurucuyu işaret ettiği açıktır. İçtüzük hükmündeki “*ilgili*” ibaresinin başvurucu ile sınırlı bir kapsamı belirttiği, söz konusu hükümde hangi davranışların hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılabileceğini gösteren ifadede açıkça “*başvurucu*”ya yer verilmesinden de anlaşılmaktadır.

Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolunda “başvurucu”, bireysel başvuru hakkına sahip olup, bir anayasal hakkının ihlal edildiği iddiasıyla lehine bireysel başvuruda bulunulan kişidir. Başvurucu sıfatının kazanılması açısından başvurunun doğrudan başvurucu tarafından ya da vekil aracılığıyla yapılmış olması arasından bir fark yoktur. Her iki durumda da kimin hakkının ihlal edildiği iddia ediliyorsa başvurucu odur. Vekil aracılığıyla bireysel başvuruda bulunulmuş olması durumunda da avukat, *başvurucu* sıfatını değil, *vekil* sıfatını taşır.

Başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kişi bakımından kapsamı konusunda gündeme gelen temel sorun, vekaletle başvuru yapılması durumunda vekil aleyhine ceza verilip verilemeyeceğidir. Bu sorun daha önce Almanya’da tartışılmış ve 1985 yılında ilgili hükümlerde yer alan ve başvurucuyu gösteren ifadeler hükümlerden çıkarılarak, sonuçta avukatlar

---

belgeleri fotokopi-or[il]jinal demeden size gönderiyorum. Gerisi sizin sütünüzn kalitesine kalmış.” (2013/6297, p. 41-42.).

⁷⁷ Bu dilekçede başvurucunun, başvuruları incelenip sonuçlanan başvurucuların “*birinci sınıf*” kendisinin ise “*üçüncü veya beşinci sınıf vatandaş*” olarak kabul edildiği yönünde ithamda bulunduğu ifade edilmiştir (2013/6297, p. 43.).

aleyhine de para cezasına hükmedilebilmesinin önünün açılmasıyla çözülmüştür.⁷⁸ Türkiye Cumhuriyeti iç hukuku açısından ise yukarıda sözü edilen düzenlemelerin yasağın kişi bakımından kapsamını açıkça “başvurucu” ile sınırlaması nedeniyle cezai yaptırımın başvuru sıfatı taşımayan öznelere kapsayacak biçimde genişletilmesinin mümkün olmadığını kabul etmek gerekir.

Öte yandan hakkın kötüye kullanılması yasağı kurumunun genel yapısı ve niteliği, doğrudan başvurucuya atfedilebilecek bir davranışın bulunmaması durumunda da bu kurumun işletilmesine elverişlidir. Kötüye kullanma niteliğinde bir başvurunun bulunması durumunda başvuru vekaleten yapılmış olsa da kötüye kullanma nedeniyle başvurunun reddedilmesi söz konusu olabilir. Hukuken mümkün sayılmaması gereken, cezai yaptırımın başvuru sıfatı taşımayan vekili kapsayacak biçimde genişletilmesidir.

Öyleyse vekil ya da başvuru tarafından yapılan bireysel başvurularda başvuru hakkının kötüye kullanıldığına saptanması durumunda başvuru reddedilebilir ve başvuru aleyhine para cezasına hükmedilebilir, ancak açık pozitif düzenlemeler karşısında vekaleten başvuruda bulunan avukat aleyhine cezai yaptırıma hükmedilemez. Oysa Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin birçok kararında başvuruyu hakkın kötüye kullanılması nedeniyle reddetmekle yetinmemiş, vekil aleyhine disiplin para cezasına hükmetmiştir.

Mahkeme başvuru sahibinin bireysel başvurudan önce öldüğünün bildirilmemesi nedeniyle yanıtıcı nitelikte olduğu sonucuna vardığı başvuruların tümünde hakkın kötüye kullanılması nedeniyle disiplin para cezasını, ölen kişi adına başvuruda bulunan avukatlara vermiştir. Yukarıda da ifade edildiği gibi, her ne kadar İçtüzük hükmünde cezanın “ilgililere” verileceği yazılmış ve vekil de bu kapsamda değerlendirilebilir olsa da, Kanun hükmünün açıkça “başvurucular”dan söz etmesi karşısında Mahkemenin cezai nitelikteki hükmün kişi bakımından kapsamını bu şekilde genişletmesi başta şahsılık prensibi üzere çeşitli anayasal ilke ve kurallara aykırıdır. Mahkeme örneğin *Mehmet Denk ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında başvuru sahibinin ölmüş olması nedeniyle ceza verilemeyeceği yönünde karar vermiş olmakla birlikte, ölen kişi adına avukat tarafından yapılan başvuruları aynı şekilde değerlendirmemekte, avukatlara disiplin para cezası vermektedir.⁷⁹

⁷⁸ ŞİRİN, s. 597.

⁷⁹ 2013/6264, p. 45. Mahkemenin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığına kanaat getirmekle birlikte disiplin para cezasına hükmetmediği saptanabilen tek kararı budur.

Öte yandan genel olarak başvuru hakkının kötüye kullanılmasına ilişkin kararlarda Mahkemenin şahsilik ilkesi açısından tatmin edici bir değerlendirme yaptığını söylemek de güçtür. Birçok kararda kötüye kullanma niteliğindeki davranışın başvuru tarafından mı yoksa vekil tarafından mı gerçekleştirildiği yeterince açık değildir. Mahkemenin davranışın kimden kaynaklandığını belirleyebildiği durumlarda buna değinmesi, değinmediği kararlar yönünden aslında kendisinin de bunu açıkça saptayamadığını düşündürmektedir. Ancak Mahkeme kötüye kullanma niteliğindeki davranışın tam olarak kim tarafından gerçekleştirildiğinin açıkça belirlenmesini başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varabilmek için zorunlu bir unsur saymıyor olsa gerektir ki böyle bir tabloyla karşılaşmaktadır. Bu husus aslında Mahkemenin başvuru hakkının kötüye kullanılması konusundaki genel yaklaşımına ilişkin kapsayıcı bir sorundur.

Anayasa Mahkemesi ölen kişi adına vekaletle başvuruda bulunan avukatlara ceza verdiği kararlarda, ölümün avukat tarafından bilinip bilinmediği veya avukatın ölümü bilmesinin gerekip gerekmediğiyle hiç ilgilenmemiş değilse de, Mahkemenin ceza verilebilmesi için avukatın ölümü bildiğinin tümüyle kanıtlanmış olduğunu aradığını söylemek de mümkün değildir. Mahkeme, avukatın ölümü bildiğine veya bilebilecek durumda olduğuna ilişkin bir delile ulaşırsa kararlarda buna değinmiş, ancak söz konusu kararlarının birçoğunda ispata ilişkin hiçbir açıklama yapmadan sadece başvurudan önce gerçekleşen ölümün Mahkemeye bildirilmemesinin yanıltıcı nitelikte başvuruya vücut verdiğiinden bahisle başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna ulaşmış ve bu nedenle disiplin para cezasına hükmetmiştir.

Örneğin *Ahmet Sümer Başvurusuna* ilişkin karar kapsamında görülmektedir ki, ölen kişinin vekaletiyle başvuruda bulunan avukat lehine müvekkil öldüğü için müvekkilin eşi tarafından bireysel başvuru tarihinden önce “ibraname” düzenlenmiştir ve bireysel başvuru dosyasında da yer alan bu belge Anayasa Mahkemesine göre avukatın ölüm olayını bildiğini kanıtlamaktadır.⁸⁰ Yine *Faraç Öğredik Başvurusu ve Faraç Öğredik Başvurusu (2)* kapsamında Mahkeme, avukatın ilk derece yargılaması sürecinde ilgili davalara vekil olarak devam edebilmek için yargılama sürecinde ölen tarafın mirasçılarında vekalet alıp veraset ilamlarıyla birlikte ilgili dosyalara sunduğu yönündeki bilgiyi açıkça ortaya koymuştur.⁸¹ *Kemal Denk ve Diğerleri Başvurusu* hakkındaki kararında ise Mahkeme, adına

---

⁸⁰ 2014/16958, p. 28.

⁸¹ 2014/20407, p. 13; 2014/20409, p. 13.

başvuruda bulunulan kişinin 44 yıl önce öldüğüne vurgu yapmış; benzer şekilde *Ahmet Karakuş ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında başvurunun başvuru ölümünden 3 yıl, *Ahmet Hazar ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında 8 ay, *Abdulvahit Hazar ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında ise iki ayrı başvuru yönünden 8 ay ve 4 ay sonra yapıldığına değinmiştir.⁸² *Ekrem Doğan ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında ise Mahkeme başvuru ölümünden 9 gün sonra yapılan başvurunun incelenmesi sürecinde aradan 2 yıl geçmesine rağmen ölüm olayının bildirilmediğini ifade etmiştir.⁸³ Çok benzer biçimde Mahkeme *Cengiz Koç ve Diğerleri Başvurusu* kapsamında başvuru ölümünden 2 gün sonra bireysel başvuruda bulunulduğunu ortaya koyduktan sonra yine inceleme sürecinde 2 yıl geçmesine rağmen ölüm olayının bildirilmediğini vurgulamıştır.⁸⁴ Aynı kapsamda verdiği diğer kararlarında ise ölüm olayının bildirilmemesini tek başına ihlal niteliğinde görmüş, herhangi bir delil değerlendirmesinde bulunmamış ve kararını bu kapsamda gerekçelendirmemiştir.⁸⁵

Değerlendirme ve Sonuç

Ulusal hukuk düzeninde pozitif hukuk kurallarıyla bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasının açıkça yasaklanması ve kötüye kullanma durumunda başvurunun esastan incelenmeyerek reddedilip yasağa aykırı davranışın disiplin para cezası ile yaptırıma bağlanabileceğinin öngörülmesi yoluyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı sınırlandırılmıştır. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması durumunda özellikle cezai nitelikteki yaptırımın gündeme getirilebilmesi, kişilerin bireysel başvuruda bulunurken tereddüt etmelerine yol açabilir. Kişilerin hak ihlali iddialarını bireysel başvuru yoluyla Anayasa Mahkemesi önüne götürürken çekinmemeleri ve bireysel başvuruda bulunan kişilerin haksız yere cezai yaptırımla karşılaşmamaları için, hangi davranışların bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal edeceğinin asgari düzeyde öngörülebilir olması gerekir. Bu nedenle Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamının belirlenmesi büyük bir önem taşır. Genel olarak hakkın kötüye kullanılması kavramının yapısal özellikleri gereği belirli bir konuda hangi davranışların kötüye kullanma niteliğinde görüleceğine ilişkin en önemli kaynak, o konudaki mahkeme kararlarıdır. Buradan hareketle çalışma kapsamında

⁸² 2014/17989, p. 16; 2014/12095, p. 22; 2014/17239, p. 16; 2014/7712, p. 16.

⁸³ 2014/18057, p. 21.

⁸⁴ 2014/18188, p. 21.

⁸⁵ Söz konusu diğer kararlar için bkz. yuk. dn. 56.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamı konusundaki yaklaşımı ve bugüne kadar verdiği kararlarda hangi davranışları bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde gördüğü araştırılmıştır. Çalışma sonucunda, incelenen kararlardan hareketle Anayasa Mahkemesinin yaklaşımı ile ilgili bazı değerlendirmelerde bulunmak mümkündür.

Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılmasının konu bakımından kapsamı, yani hangi türden davranışların ihlal niteliğinde sayılacağı ile ilgili yaklaşımını bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı hakkında verdiği ilk kararında (*S.Ö. Başvurusu*) ortaya koymuş, sonraki kararlarında da önündeki başvuru açısından bu kararda ortaya koyduğu içeriğin gerekli gördüğü kadarını tekrar etmiştir. Bu tutum, hakkın kötüye kullanılması yasağının kapsamının belirlenmesi konusunda yasa koyucudan ziyade mahkemelerin söz sahibi olduğu gerçeği karşısında anlamlıdır. Çünkü kapsamı belirleyen kararın aynı içerikle tekrarlanması karara içtihat niteliği kazandırabilir ve bu yolla kapsamın öngörülebilir düzeyde belirli hale getirilmesi de mümkün olur. Ancak bunun için mahkemenin kapsam konusunda belirleme yaparken *hukuk devleti ilkesinin* bir gereği olarak *hukuki belirlilik ve öngörülebilirlik ilkelerine* uygun bir yaklaşım geliştirmesi gerekir. Hukuki belirlilik ve öngörülebilirliğin sağlanabilmesi ise ancak kapsamın gerçekten net çizgilerle belirlenmiş olması durumunda mümkündür. Anayasa Mahkemesinin tekrar ederek içtihat niteliğini kazandırdığı söz konusu kararının ve bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının kapsamının belirlenmesi konusunda esas olarak bu kararında ortaya koyduğu ancak daha sonra verdiği bir diğer önemli kararıyla da (*Osman Sandıkçı Başvurusu*) netleştirdiği yaklaşımının içeriğine bakıldığında ise söz konusu karar ve yaklaşımın bu özellikleri taşıdığını iddia etmek güçtür.

Mahkeme, yaklaşımında kapsam konusunda açık bir belirleme ve sınırlandırmaya gitmeyip ayrıca hangi davranışların hakkın kötüye kullanılması niteliğinde sayılacağına ilişkin sınırlı bir sayma yapılamayacağını da açıkça belirterek cezalandırma imkanını neredeyse sınırsız bir biçimde korumuş; bir anlamda hakkın kötüye kullanılması yasağını istediği konu ve durumlarda devreye sokarak birçok başvuruyu önüne gelmeden ya da esas incelemesine tabi tutmadan iş yükünün dışına çıkarma olanağını elinde tutmuştur. Mahkemenin, işlevini yerine getirebilmek için iş yükünü kontrol altında tutma amacı meşru ve haklı olsa da bu amaca ulaşmak için elindeki olanakları kullanırken anayasal ilke ve kuralları da gözetmesi zorunludur. Bu çerçevede Mahkeme konu hakkında sürekli atıfta

bulunduğu temel bir içtihat geliştirmek ve önündeki somut olayı bu içtihat çerçevesinde değerlendirmek gibi, karar verirken özenli bir tutum sergilediğini gösteren yolları tercih etmektedir. Ancak Mahkemenin ortaya koyduğu temel içtihadın sonuçta sınırlama değil de örnekleme yoluyla sayma niteliğinde bir kapsam belirlemesini içerdiği göz önünde bulundurulduğunda, bu şekilde bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı açısından asgari düzeyde öngörülebilirliğin sağlandığını kabul etmek mümkün görünmemektedir.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği yönünde verdiği kararlarında yasağın kapsamı bakımından göze çarpan bir diğer önemli husus, Mahkemenin bazı kararlarında bir davranışı neden hakkın kötüye kullanılması niteliğinde gördüğünü açıklarken başka bir pozitif düzelemeden kaynaklanan açık bir yükümlülüğe atıfta bulunmakla birlikte bu türden bir yükümlülüğe aykırılığın varlığını her durumda bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varılabilmesi için şart saymamasıdır. Açık bir pozitif düzenlemeden kaynaklanan yükümlülüğe aykırı davranışın hiç değilse maddi hukuk bakımından hukuka aykırı olacağı baştan belirlidir. Bu nedenle kötüye kullanma yasağının ihlali için bu türden bir hukuka aykırılığın gerçekleşmesinin şart sayılması yasağın kapsamını bir ölçüde belirli ve sınırlı hale getirebilirdi. Mahkeme bu türden açık pozitif dayanağı olan bir yükümlülüğe aykırılığın ikna edici etkisine bir anlam atfetmiş olacak ki bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varmak için saptanmasını zorunlu saymasa da saptadığı durumlarda bu türden hukuka aykırılığa açıkça işaret etmektedir. Oysa kötüye kullanma sonucuna varabilmek için her durumda bu tür bir hukuka aykırılığın söz konusu olmasını zorunlu saysaydı kapsam bakımından öngörülebilir bir tablonun ortaya çıkmasını da bir ölçüde sağlayabilirdi.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına ilişkin kararlarıyla ilgili üzerinde durulması gereken bir başka husus da Mahkemenin bu kapsamdaki bazı kararlarında yürüttüğü ayrıntılı hukuki tartışmalara ilişkindir. Mahkeme bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağıyla ilgili bazı kararlarında vekalet, süre, tebligat ve delillerin değerlendirilmesi gibi hakkın kötüye kullanılmasına ilişkin tartışmaların doğrudan odağında olmayan konularda uzun ve kapsamlı tartışmalar yürütmektedir. Mahkeme kuşkusuz bu tartışmaları “bireysel başvuruda bulunma hakkı” bağlamında yapmakta ve böyle bir tartışma yürüterek önündeki başvurunun hukuken dinlenilebilir olup olmadığını belirlemeye çalışmaktadır. Ancak Mahkeme bu tür tartışmalar sonucunda

ulaştığı hukuki çıkarımlardan hareketle sadece başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlal edildiği sonucuna varıp başvuruyu reddetmekle yetinmemekte, disiplin para cezası verme yoluna da gitmektedir. Özellikle davranışın haksızlığının açık ve net olmadığı, davranışın haksız olduğu sonucuna ancak bir önceki adımda yürütülen kapsamlı bir hukuki tartışmanın sonucuna bağlı olarak varıldığı durumlarda hakkın kötüye kullanılmasından söz edilmesi ve özellikle de bu nedenle disiplin para cezasına hükmedilmesi *kanunilik ilkesi* açısından sorunlu görünmektedir.

Bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlali niteliğinde görülen başvurulardan en kuşku uyandıranları bireysel başvuruda bulunulurken dayanılan vakia ve devlet işlemleri ile ilgili başvurucu tarafından ileri sürülen iddiaların kanıtlanamaması durumunda başvurunun bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağını ihlal ettiği sonucuna varılanlarıdır. Mahkeme bu başvurlara ilişkin kararlarında *iddiaların kanıtlanamadığından* değil, söz konusu iddiaların *gerçek dışı olduğundan* söz etmekte ve gerçek dışı sayılan beyanların yanılıtıcı olduğundan bahisle bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı sonucuna varmaktadır. Mahkemenin başvuruda dayanılan maddi vakıalar ve işlemlerle ilgili kamusal makamlar tarafından ortaya konan belgelere ve ileri sürülen beyanlara mutlak bir geçerlilik tanıyıp bir de bu kaynaklardan elde ettiği verilerden hareketle cezai nitelikte sonuçları olan başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı kurumunu işletmesi, kişileri bireysel başvuruda bulunurlarken son derece titiz davranmaya, sırf kendi ellerindeki delillerle kanıtlayamadıkları iddiaları ileri sürmekten kaçınmaya mecbur bırakacak niteliktedir. Kişilerin bireysel başvuruda bulunurlarken son derece titiz davranmak zorunda olmaları Mahkemenin işini kolaylaştırıcı sonuçları itibariyle olumlu sayılabilirse de, aynı neden kişileri bireysel başvuru yoluna gitmekten alıkoyma tehlikesi taşıdığı ölçüde de *hak arama özgürlüğü* açısından sorunlu görülecektir. Öte yandan Mahkemenin bireysel başvuruları incelerken kamusal makamlar tarafından ortaya konan belge ve beyanlara itibar etmesi son derece tabiidir; ancak bu belge ve beyanlara başvurucu tarafından aksinin iddia edildiği durumlarda cezai sonuçlara varacak derecede mutlak bir değer yükleme yine *hak arama özgürlüğünü* kısıtlayıcı sonuçlara yol açabilir.

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağına ilişkin kararlarında dikkat çeken ve vurgulanması gereken bir diğer önemli konu da Mahkemenin yasağın kişi bakımından kapsamıyla ilgili yaklaşımıdır. Mahkemenin, yargılama hukuku açısında *başvurucu* sıfatı taşımayan avukatlar tarafından yapılan başvurularda da tüm cezai sonuçlarını kapsayacak biçimde yasağı uygulaması pozitif hukuka uygun

görünmemektedir. Avukatlar tarafından vekaleten yapılan başvurularda hiçbir şekilde hakkın kötüye kullanılmasından söz edilemeyeceği düşünülemezse de bu tür başvurularda başvurucuya disiplin para cezası verme imkanının olmaması halinde vekaleten başvuran avukata ceza verilmesi yönündeki yaklaşım kabul edilebilir değildir. Öyle ki aksine, Mahkeme, avukatlara disiplin para cezası verdiği kararlarında çoğunlukla ceza miktarını üst sınırdan takdir etmektedir. Mahkemenin disiplin para cezası miktarının takdirinde neye göre karar verdiğine ilişkin genel olarak kararlarda hiçbir bilgiye yer verilmezken, avukatlara neden çoğunlukla üst sınırdan ceza verildiği de anlaşılammaktadır.

Mahkemenin kararlarında hakkın kötüye kullanılması yasağını davranış düzeyinde kesin biçimde sınırlı saymaması ve hatta avukatlar tarafından vekaleten yapılan başvurularda da hakkın kötüye kullanılması yasağını işleterek yasağın kişi yönünden kapsamını geniş tutması bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağı kurumuna ve daha geniş bir düzeyde Mahkemeye yüklenen işlevin yerine getirilebilmesinin güvence altında tutulması amacına uygun görülebilir. Yukarıda ifade edilen tüm eleştiriler, asıl olarak Mahkemenin yasağa aykırılık kapsamında cezalandırma yetkisini kullanma noktasındaki yaklaşımı ile ilgilidir. Daha önce de üzerinde durulduğu gibi, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması yasağının ihlalinin çeşitli sonuçları vardır ve kötüye kullanma durumunda Mahkemenin disiplin para cezasına hükmetme imkanının ortaya çıkması bunlardan biridir. Mahkemenin disiplin para cezasına hükmedip etmeme konusunda bir takdir yetkisine sahiptir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda, Mahkemenin işlevini yerine getirmesini engelleyecek başvuruları önlemek amacıyla yasağın kapsamını konu veya kişi bakımından geniş tutmasının mümkün, anlaşılabilir ve makul sayılacağı kaydıyla, temel hak ve özgürlüklerin korunması, hak arama özgürlüğünün ve ceza hukukuna ilişkin temel anayasal ilkelerin gereklerinin sağlanması açısından ise disiplin para cezası verme yetkisini kullanma konusunda olabildiğince çekingen davranması gerektiği söylenebilir. Birçok durumda Mahkemenin kötüye kullanma saptayıp başvuruyu reddetmesi, kuruma yüklenen işlevin sağlanabilmesi için yeterli sayılabilir, bu durumlarda ayrıca disiplin para cezasına hükmedilmemesi gerekir. Öte yandan bireysel başvurunun ulusal hukuk düzeninde etkili bir başvuru yolu olarak sağlıklı bir biçimde uygulanmaya devam edilebilmesi için cezai sonuçlar dışında da kapsamın daha da genişletilmemesi, olabildiğince dar tutulması yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA**1.KİTAPLAR VE MAKALELER**

- ADAL, Erhan, *Hukukun Temel İlkeleri*, Marmara Üniversitesi Yayını No: 428, İstanbul 1985.
- AKİPEK, Jale G. – AKINTÜRK, Turgut, *Türk Medeni Hukuku 1. Cilt – Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku-*, 5. Baskı, İstanbul 2004.
- AKYOL, Şener, *Dürüstlük Kuralı ve Hakkın Kötüye Kullanılması Yasası*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1995.
- BYERS, Michael, “Abuse of Rights: An Old Principle, A New Age”, *McGill Law Journal*, Vol. 47.
- CUETO-RUA, Julio, “Abuse of Rights”, *Luisiana Law Review*, Vol. 35, 1975.
- CUTTERIDGE, H. C., “Abuse of Rights”, *The Cambridge Law Journal*, Vol. 5, Issue 1, 1933.
- DEVINE, D. J., “Some Comparative Aspects of Doctrine of Abuse of Rights”, *Acta Juridica*, Vol. 64 Issue 6, 1964.
- EKİNCİ, Hüseyin, “Kabul Edilebilirlik Kriterleri”, içinde *Bireysel Başvuru İnceleme Usulü ve Kabul Edilebilirlik Kriterleri (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi)*, Editör: Musa SAĞLAM, Anayasa Mahkemesi Yayını, Ankara 2013.
- ERGÜL, Ergin, *Anayasa Mahkemesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Bireysel Başvuru ve Uygulaması*, Yargı Yayınevi, Ankara 2012.
- ESEN, Selin, “İspanya’da Bireysel Başvuru Yolu”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 52, S.4 (2003).
- GÖZÜBÜYÜK, A. Şeref – GÖLCÜKLÜ, Feyyaz, *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İnceleme ve Yargılama Yöntemi*, 11. Ek Protokola Göre Hazırlanıp Genişletilmiş 11. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara 2016.
- GRADINARU, Nicolae, “Abuse of Rights”, *Contemporary Readings in Law and Social Justice*, Volume 4(2), 2012.
- GÜVEYİ, Nazmiye, *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuruda Kabul Edilebilirlik Aşaması*, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2015.

JUHASZ, Agnes, "Abuse of Right within the Civil Law and Beyond", *Law Series of the Annals of the West University of Timisoara*, Vol. 2016, Issue 1, 2016.

MURATOĞLU, Tahir, "Yargısal Faaliyetler Bağlamında Tesis Edilen Disiplin Yaptırımları ve Bu Yaptırımların Hukuka Uygunluğu", *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 19, S. 30-31, (2014).

ÖZBEY, Özcan, *Türk Hukukunda Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Hakkı*, Genişletilmiş 2. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2013.

ÖZDEK, Yasemin, *Avrupa İnsan Hakları Hukuku ve Türkiye -AİHS Sistemi, AİHM Kararlarında Türkiye-*, TODAİE İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayını, Ankara 2004.

PERILLO, Joseph M., "Abuse of Rights: A Pervasive Legal Concept", *Pacific Law Journal*, Vol. 27, 1995.

SAĞLAM, Fazıl, *Temel Hakların Sınırlanması ve Özü*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 506, S.B.F. İnsan Hakları Merkezi Yayınları No:4, Ankara 1982.

SCHOLTENS, J. E., "Abuse of Rights", *The South African Law Journal*, Vol. 75, Issue 1, 1958.

ŞİRİN, Tolga, *Türkiye 'de Anayasa Şikayeti (Bireysel Başvuru) İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi ve Almanya Uygulaması ile Mukayeseli Bir İnceleme*, On İki Levha Yayınları, İstanbul 2013.

TANRIVER, Süha, *Medenî Usûl Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve İlk Derece Yargılaması*, Yetkin Yayınları, Ankara 2016.

2.İNTERNET SİTELERİ ve DİĞER KAYNAKLAR

Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 23, Cilt 97, Yasama Yılı 5.

<http://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>

<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/duyurular/detay/70.html>

http://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Downloads/EN/Gesetze/BVerfGG.pdf?__blob=publicationFile&v=5

<http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0993.pdf>

